

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Tomáš Lacina

Čl. 39 Charty OSN: Interpretace a aplikace Rady bezpečnosti po konci
Studené války

Diplomová práce

Olomouc 2016

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Čl. 39 Charty OSN: Interpretace a aplikace Rady bezpečnosti po konci Studené války vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne

Podpis

Tímto bych rád poděkoval vedoucímu diplomové práce JUDr. Pavlovi Burešovi, Ph.D., D.E.A. za odborné vedení diplomové práce, zejména za cenné rady a věcné připomínky.

Obsah

1	Úvod	5
2	Rada bezpečnosti a čl. 24 Charty OSN	8
3	Interpretace čl. 39 a jeho zařazení v Chartě OSN.....	12
4	Interpretace pojmů v čl. 39 Charty OSN.....	15
4.1	Porušení míru.....	15
4.2	Útočný čin	16
4.3	Ohrožení míru	17
5	Opatření Rady bezpečnosti dle čl. 41 a čl. 42 Charty OSN.....	19
6	Aplikace čl. 39 Charty OSN a přijatá opatření Radou bezpečnosti.....	23
6.1	Ozbrojený konflikt v Somálsku.....	23
6.2	Ozbrojený konflikt v Jugoslávii.....	28
6.3	Ozbrojený konflikt ve Rwandě	33
6.4	Ozbrojený konflikt v Kosovu	36
7	Vliv aplikace čl. 39 Charty OSN Radou bezpečnosti na jeho interpretaci	38
8	Závěr.....	40

1 Úvod

Tématem této diplomové práce je čl. 39 Charty OSN: Interpretace a aplikace Rady bezpečnosti po konci Studené války. Důvod, pro který jsem si toto téma vybral, byl v první řadě zájem o mezinárodní právo, především pak o ozbrojené konflikty a jejich řešení. Dalším důvodem byla snaha analyzovat postup některých orgánů mezinárodního společenství při řešení těchto konfliktů. Takovým orgánem je především Rada bezpečnosti OSN, která je primárně odpovědná za udržení a obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti. A právě jedním z prostředků, kterým k plnění svěřených úkolů Rada bezpečnosti disponuje, je čl. 39 Charty OSN, zařazený v kapitole VII Charty OSN pod názvem Akce při ohrožení míru, porušení míru a činech útočných.

Charta OSN svěřuje Radě pravomoc, aby učinila vhodná opatření k udržení a obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti. V této situaci je třeba chápat čl. 39 především v souvislosti s ostatními články Charty, proto ho nelze vyložit izolovaně, ale je třeba se zabývat jeho vztahem k ostatním článkům a v neposlední řadě interpretací některých jeho pojmů. Právě pojmy jako ohrožení míru, porušení míru a útočný čin mohou být vykládány široce. Pokud pak Rada bezpečnosti určí, že byl ohrožen mír, porušen mír nebo došlo k útočnému činu, je jí svěřena pravomoc postupovat dle čl. 41 a čl. 42 a přijmout vhodná opatření k udržení a obnovení míru a bezpečnosti. Tato opatření mohou zahrnovat nejen přerušování hospodářských styků či diplomatických styků dle čl. 41, ale i další výslovně tam neuvedená opatření. Oproti tomu čl. 42 může obsahovat i taková opatření, která v sobě zahrnují použití síly. Snahou této diplomové práce tak bude i analýza opatření přijatých Radou bezpečnosti ve vybraném ozbrojeném konfliktu.

Z časového hlediska je diplomová práce zaměřena na období po konci Studené války. Před jejím skončením byla Rada bezpečnosti ovlivněna politickými vztahy v takové míře, že často nebyla schopna rozhodovat o jednotlivých opatřeních. Např. v souladu s čl. 41 Charty rozhodla pouze o opatřeních v Jižní Africe a Rhodesii.¹ Po konci Studené války však byla Rada v souvislosti s udržením a obnovením mezinárodního míru a bezpečnosti aktivnější. Přijala mnoho specifických opatření, ve kterých lze spatřovat i její přístup k jednotlivým situacím. Z tohoto důvodu je diplomová práce zaměřena jen na období po konci Studené války.

Po teoretické části, která obsahuje zejména interpretaci čl. 39 Charty OSN, bych se rád zaměřil na jeho aplikaci. V tomto případě jsou předmětem diplomové práce vybrané ozbrojené

¹ MALENOVSKÝ, JIŘÍ. *Mezinárodní právo veřejné, jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště právu českému*. 4. Vydání. Brno: DOPLNĚK, 2004. s. 333.

konflikty, ve kterých Rada bezpečnosti určila, že situace představuje ohrožení míru, porušení míru nebo útočný čin a poté přijala adekvátní opatření k udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti. Součástí diplomové práce jsou i rezoluce s navrhovanými opatřeními, které však nebyly přijaty, ať již z důvodu uplatněného „veta“ stálým členem Rady bezpečnosti nebo nedostatkem počtu hlasů.

Při zpracování diplomové práce jsem vycházel především z komentáře k Chartě OSN od editora Brunna Simmy a z dalších publikací zaměřujících se na kapitulu VII Charty OSN, použití síly a pravomoc Rady bezpečnosti. Hlavním zdrojem však byly vybrané rezoluce Rady bezpečnosti. Vzhledem k rozsahu diplomové práce jsem se pak zaměřil především na ty, ve kterých Rada bezpečnosti rozhodla o jednotlivých opatřeních a nikoliv je pouze doporučila. Při jejich hodnocení jsem dále vycházel i ze zápisů z jednání a výsledků hlasování pro přijetí konkrétní rezoluce.

Diplomová práce je strukturována do 8 kapitol včetně úvodního seznámení s tématem a závěrem práce. V druhé kapitole jsem se zaměřil na čl. 24 Charty OSN, dle kterého je Radě bezpečnosti svěřena pravomoc postupovat podle čl. 39. Podle čl. 24 je také Rada bezpečnosti nositelkou základní odpovědnosti² za udržení mezinárodního míru a bezpečnosti. Další kapitola se pak zabývá interpretací čl. 39, tedy především pojmem základní odpovědnost, mezinárodní mír a bezpečnost, doporučení a rozhodnutí o jednotlivých opatřeních a jeho možnou aplikaci na vnitrostátní nebo mezinárodní konflikty. V kapitole čtvrté jsou pak v jednotlivých podkapitolách rozebrány pojmy porušení míru, ohrožení míru a útočný čin. Podřazení určité situace pod kterýkoliv z těchto pojmů je důležitou podmínkou dalšího postupu Rady bezpečnosti, proto je třeba tyto pojmy interpretovat. Tato kapitola obsahuje výčet některých situací, které byly pod tyto pojmy zahrnuty. Pátá kapitola je věnována opatřením dle čl. 41 a čl. 42 Charty OSN. Jelikož je výčet v čl. 41 i 42 pouze demonstrativní, jsou v této kapitole popsána i další opatření, o kterých Rada bezpečnosti v minulosti rozhodla. Šestá kapitola pak představuje stěžejní kapitolu pro tuto diplomovou práci, ve které jsou vybrané ozbrojené konflikty rozebrány z pohledu čl. 39 Charty OSN. Především se pak zabývá přijatými opatřeními, která Rada bezpečnosti jako orgán primárně odpovědný za udržení mezinárodního míru a bezpečnosti přijala a naplnila podmínky čl. 39 tak, aby byl udržen, popř. obnoven mezinárodní mír a bezpečnost. Hlavní pramen v této kapitole představují konkrétní rezoluce Rady bezpečnosti. Další kapitola pak shrnuje šestou kapitolu.

Cílem této diplomové práce je zkoumat podmínky aplikace čl. 39 Charty OSN, jejich dodržení ve vybraných ozbrojených konfliktech a v neposlední řadě přijatá opatření, která,

² V této souvislosti je dále pojem „základní“ odpovědnost nahrazen „primární“ odpovědností. A to z toho důvodu, že pojem „primární“ v sobě obsahuje mimo jiné i časové hledisko a lépe tak vystihuje postavení Rady bezpečnosti při udržení a obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti. Pojem „*primary*“ pak používají i jednotlivé rezoluce.

v případě, že došlo k ohrožení míru, porušení míru nebo útočnému činu, Rada bezpečnosti přijala. Proto v této práci byla použita analytická metoda v souvislosti s aplikací na vybranou situaci. Za tímto účelem by měla diplomová práce odpovědět na následující otázky: Je čl. 39 Charty OSN vhodným nástrojem, který Rada bezpečnosti jako orgán primárně odpovědný za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti má k dispozici? Splnila Rada bezpečnosti OSN ve vybraných ozbrojených konfliktech podmínky stanovené v čl. 39 Charty OSN? Použila Rada bezpečnosti účinná opatření k udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti?

2 Rada bezpečnosti a čl. 24 Charty OSN

Pro rozhodování o opatřeních dle čl. 39 Charty OSN je třeba v první řadě zkoumat pravomoc, která je Radě bezpečnosti svěřena a na základě které Rada bezpečnosti určí, zda došlo k ohrožení míru, porušení míru nebo útočnému činu, a následně doporučí nebo rozhodne o opatřeních k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti.³ Toto oprávnění poskytuje Radě bezpečnosti článek 24 Charty. Podle něho svěřují členské státy OSN Radě bezpečnosti primární odpovědnost za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti a při plnění úkolů (vyplývajících z této primární odpovědnosti) jedná Rada bezpečnosti jejich jménem. To vše Rada činí v souladu s cíli a zásadami OSN.⁴ Z důvodu konsensu mnoha smluvních států byla Charta OSN přijata s množstvím ustanovení, ve kterých lze spatřovat silný politický vliv. Samotný článek 24⁵ totiž obsahuje mnoho nejasných ustanovení a pojmů, které je třeba k jeho správné aplikaci jasně interpretovat.⁶

Pravomoc Rady bezpečnosti jednat při porušení mezinárodního míru a bezpečnosti je založena článkem 24 Charty OSN. Jako taková, Rada bezpečnosti (tedy orgán OSN) jedná jménem celé Organizace spojených národů a nikoliv pouze jménem jednotlivých členských států OSN.⁷ Slovní vyjádření čl. 24 odst. 1 o „jednání Rady bezpečnosti jejich (členské státy) jménem“ je tak nevhodně zvolené. Jednotlivé členské státy se totiž vzdávají části své suverenity ve prospěch celé Organizace spojených národů a nikoliv pouze ve prospěch Rady bezpečnosti, která je orgánem OSN. Rada bezpečnosti tak jedná pouze v mezích zřizovacího aktu, tedy v mezích Charty OSN.⁸

Jedním ze stěžejních pojmů, který vyžaduje hlubší analýzu a podrobnější interpretaci je primární odpovědnost⁹. Tu svěřují Radě bezpečnosti jednotlivé členské státy k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti. V tomto případě se můžeme setkat s rozdílnými překlady

³ Čl. 39 Charty OSN.

⁴ Čl. 24 Charty OSN.

⁵ Nejedná se pouze o čl. 24, ale v celé Chartě OSN je silný politický vliv, konečkonců každá mezinárodní smlouva je ovlivněna politickými vztahy, které vedou k dosažení určitého konsensu.

⁶ KOŠTOVAL, Daniel. Sankce Rady bezpečnosti OSN a donucení v mezinárodním právu. *Mezinárodní vztahy*, 1995, roč. 30, č. 1, s. 88 - 94.

⁷ DELBRÜCK, Jost. Article 24. In SIMMA, Bruno (ed). *The Charter of the United Nations : A Commentary*. Second edition. Vol. 1. New York: Oxford University Press, 2002. s. 445 – 446.

⁸ DAVID, Vladislav a kol. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 2. vyd. Praha: Leges, 2011, s.221.

⁹ Tímto pojmem se mimo jiné zabývala Organizace spojených národů v rezoluci Valného shromáždění OSN A/RES/ 377 (1950), která je také nazývána jako „*The Uniting for Peace resolution*“. Tato rezoluce bylo především reakcí na situaci Studené války, kdy se Sovětský svaz odmítl účastnit rozhodovacích procesů v Radě bezpečnosti a Rada tak, díky potřebné jednomyslnosti stálých členů, nemohla vykonávat svoji funkci. V takovém případě bylo Valné shromáždění oprávněno okamžitě jednat a činit vhodná opatření k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti (ozbrojené jednotky však mohla použít, jen pokud se jednalo o porušení míru nebo útočný čin). Rezoluce Valného shromáždění OSN A/RES/377 (V). In: <http://www.un.org/en/ga/documents/index.shtml/>. 1950.

slova „primární“. Anglický text Charty používá termín „primary responsibility“ (primární odpovědnost), což může vzbuzovat představu, že při udržování mezinárodního míru a bezpečnosti bude nejprve jednat Rada bezpečnosti a následně další orgány OSN, zejména Valné shromáždění.¹⁰ Oproti tomu francouzský text používá termín „responsabilité principale“ (hlavní odpovědnost), kde není tolik kladen důraz na časovou prioritu, ale spíše věcnou. V tomto smyslu je Rada bezpečnosti nositelkou hlavní odpovědnosti za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti a právě jí jsou svěřeny nejdůležitější pravomoci.¹¹ V českém textu se pak vyskytuje termín „základní odpovědnost“. Ať už se na jazykový význam pojmu primární odpovědnosti díváme z různých úhlů, poukazují všechny na fakt, že Radě bezpečnosti byla svěřena většina práv a povinností při udržování mezinárodního míru a bezpečnosti, a proto nemůžeme na její jednání pohlížet pouze z jednoho hlediska (ať již časového nebo věcného), ale komplexně a v souladu s jednotlivými ustanoveními Charty OSN, ze kterých tato práva a povinnosti vyplývají.¹² Rada bezpečnosti pak tuto svoji primární odpovědnost za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti opakuje i v některých svých rezolucích.

V otázkách zachování¹³ mezinárodního míru a bezpečnosti může jednat Rada Bezpečnosti na základě svěřených pravomocí podle čl. 24 Charty. Není však jediným orgánem OSN, který může projednávat otázky související s mezinárodním mírem a bezpečností. Charta OSN poskytuje možnost projednávat obecné zásady při udržování mezinárodního míru a bezpečnosti také Valnému shromáždění. To může jednat o všech otázkách, které s mezinárodním mírem a bezpečností souvisejí, avšak pouze v souladu s čl. 12 odst. 1, tedy pouze tam, kde neplní svoji funkci Rada bezpečnosti, popř. o to Rada nepožádá.¹⁴ Avšak pouze Rada bezpečnosti má výlučnou pravomoc přijímat účinná a závazná opatření v souladu s čl. 39 a pouze Rada bezpečnosti tak může určit, zda došlo k ohrožení míru, porušení míru nebo útočnému činu a doporučit nebo rozhodnout o vhodných opatřeních.¹⁵ Zmíněný čl. 12 odst. 1 tak plní funkci takového ustanovení, které by mělo zabránit konfliktu mezi těmito dvěma orgány OSN. Avšak

¹⁰ Tady se nabízí spojení s čl. 12 odst. 1 Charty, ve kterém se stanoví, že Valné shromáždění neučiní žádná doporučení v případě, že o sporu rozhoduje Rada bezpečnosti (která tak vykonává svoji funkci uloženou Chartou OSN) a Rada o to nepožádá.

¹¹ DELBRÜCK, Jost. Article 24. In SIMMA, Bruno (ed). *The Charter of the United Nations : A Commentary*. Second edition. Vol. 1. New York: Oxford University Press, 2002. s. 445 – 446.

¹² Např. právo zřídit pomocné orgány dle čl. 29, právo vést šetření o každé situaci, která by mohla ohrozit mezinárodní mír a bezpečnost dle čl. 34 atd.

¹³ V případě, že bude ohroženo zachování mezinárodního míru a bezpečnosti, může Rada postupovat např. dle čl. 34 Charty OSN. V případě, že dojde k samotnému ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti (a Rada určí, že k ohrožení došlo), může postupovat dle kapitoly VII Charty OSN. FROWEIN, Jochen; KRISCH, Nico. Article 39. In SIMMA, Bruno (ed). *The Charter of the United Nations : A Commentary*. Second edition. Vol. 1. New York: Oxford University Press, 2002. s. 723.

¹⁴ Čl. 12 odst. 1 Charty OSN.

¹⁵ DELBRÜCK, Jost. Article 24. In SIMMA, Bruno (ed). *The Charter of the United Nations : A Commentary*. Second edition. Vol. 1. New York: Oxford University Press, 2002. s. 445 – 446.

neexistuje takové striktní a přísné vymezení pravomocí, díky kterému by se oba orgány dostaly do střetu, neboť se toto ustanovení vykládá velmi flexibilně.¹⁶ Právě v těchto pravomocích a ustanoveních lze spatřit zmiňovanou primární odpovědnost, kterou Radě bezpečnosti svěřují jednotlivé členské státy. Ale ani zde primární neznamena výlučná.¹⁷

Čl. 24 odst. 2 věta druhá dále hovoří o tzv. zvláštní pravomoci, kterou má Rada bezpečnosti k plnění svých úkolů a která je stanovena v kapitolách VI, VII, VIII a XII. Zde se však nejedná o konečný a jediný výčet pravomocí, které by Radě byly svěřeny. V této souvislosti je totiž třeba vzít v úvahu i ostatní články Charty OSN, ve kterých se vyskytují další pravomoci k udržování a zachování mezinárodního míru a bezpečnosti.¹⁸ Nemůžeme proto hovořit o „obecných“ a „zvláštních“ pravomocích Rady bezpečnosti. Základním a komplexním ustanovením, které se aplikuje při udržování mezinárodního míru a bezpečnosti však i nadále zůstává čl. 24 odst. 1 Charty. Tak například v případě mezinárodních tribunálů pro bývalou Jugoslávii a Rwandu vyvstala otázka, zda k jejich zřízení opravňuje čl. 24 Charty OSN nebo zda se jednalo o pomocné orgány Rady bezpečnosti dle čl. 29 Charty OSN. Rada bezpečnosti nakonec přijala rezoluci S/RES/827 (1993) a rezoluci S/RES/955 (1994), ve kterých rozhodla, že oba tyto tribunály jsou opatřením k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti dle kapitoly VII Charty OSN.¹⁹

Rada bezpečnosti vykonává své úkoly (vyplývající z ustanovení Charty OSN a její primární odpovědnosti za udržování mezinárodního míru) nikoliv neomezeně. Pokud by Rada neměla účinný nástroj, který by sloužil jako „mantinel“ při jejím jednání, mohlo by dojít k svévolnému rozhodování a v případě existence různých politických zájmů by takové přijaté opatření pouze zvyšovalo napětí mezi jednotlivými státy. Při přijímání opatření musí Rada bezpečnosti postupovat v souladu s cíli²⁰ a zásadami²¹ Organizace spojených národů. Na jedné straně tak Rada

¹⁶ GRAY, Christine. *International Law and the Use of Force*. Third edition. New York: Oxford University Press, 2008. s. 259.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ Takovými články mohou být zejména čl. 12 odst. 1, čl. 29 nebo čl. 96 Charty OSN.

¹⁹ DELBRÜCK, Jost. Article 24. In SIMMA, Bruno (ed). *The Charter of the United Nations : A Commentary*. Second edition. Vol. 1. New York: Oxford University Press, 2002. s. 451.

²⁰ Mezi cíle OSN dle čl. 1 patří zejména udržování mezinárodního míru a bezpečnosti a přijímání účinných opatření k takovému udržování, rozvíjení přátelských vztahů mezi jednotlivými národy, řešení mezinárodních problémů a podporování lidských práv a základních svobod.

²¹ Dle čl. 2 Charty jde o uvedené základní zásady:

- zásada svrchované rovnosti všech členů OSN;
- zásada plnění závazků převzatých dle Charty OSN;
- zásada řešení mezinárodních sporů pokojnými prostředky;
- zásada vystříhání se v mezinárodním styku hrozby silou nebo použití síly, jak proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti kteréhokoliv státu, tak i jiným způsobem neslučitelným s cíli OSN;
- zásada poskytování pomoci OSN a zároveň neposkytnutí pomoci státu, proti kterému směřuje preventivní nebo donucovací akce OSN;
- zásada jednání nečlenských států OSN podle těchto zásad v případě nutnosti při udržování mezinárodního míru a bezpečnosti;

nesmí jednat v rozporu s těmito cíli a zásadami, na straně druhé se pak OSN (včetně Rady bezpečnosti) snaží udržovat mezinárodní mír a bezpečnost a přijímá účinná opatření při jejich porušení nebo ohrožení.

V případě rozhodovací činnosti Rady bezpečnosti je však nutné, aby mohla přijímat taková opatření, která budou účinná a přímo cílená na jednotlivou situaci. V tomto smyslu jde např. o zbrojní embargo na dovoz a vývoz zbraní a vojenského materiálu.²² K rozhodnutí o vydání vhodného opatření je však třeba, aby měla Rada bezpečnosti široký prostor pro své uvážení.²³

K doplnění čl. 24 Charty a primární odpovědnosti Rady bezpečnosti je třeba zmínit, že podle čl. 24 odst. 3 Charty OSN Rada bezpečnosti disponuje informační povinností, kdy musí předkládat Valnému shromáždění výroční a zvláštní zprávy. Z této informační povinnosti však nemůžeme dovozovat vzájemný vztah, ve kterém by Rada měla mít podřízené postavení ve prospěch Valného shromáždění. Při udržení a obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti mohou působit oba orgány souběžně, nicméně Rada bezpečnosti má výlučnou pravomoc přijímat závazná opatření. Tato pravomoc vyplývá z její primární odpovědnosti za udržení a obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti.²⁴

- zásada, podle které nemá OSN právo zasahovat do vnitrostátních záležitostí, s výjimkou donucovacích opatření dle kapitoly VII.

²² Jde např. o situaci v Somálsku, kde RB OSN v rezoluci S/RES/733 (1992) zakázala dovoz a vývoz zbraní a vojenského materiálu na území Somálska, neboť by obchod se zbraněmi a jejich dovoz velmi pravděpodobně způsobil ještě vážnější následky ozbrojeného konfliktu.

²³ DELBRÜCK, Jost. Article 24. In SIMMA, Bruno (ed). *The Charter of the United Nations : A Commentary*. Second edition. Vol. 1. New York: Oxford University Press, 2002. s. 445 - 446.

²⁴ Tamtéž.

3 Interpretace čl. 39 a jeho zařazení v Chartě OSN

Jestliže je Rada bezpečnosti nejdůležitějším orgánem OSN na poli udržování mezinárodního míru a bezpečnosti, pak článek 39 Charty je jejím nejsilnějším prostředkem, který k výkonu své funkce má. Výsledkem existence tohoto prostředku jsou pak taková opatření, která by měla vést k rychlému vyřešení sporu a měla by přispět k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti. Samotný čl. 39 je zařazen v kapitole VII Charty OSN pod názvem „Akce při ohrožení míru, porušení míru a činech útočných“.²⁵ Tento článek je pak výsledkem jednání na konferenci v Dumbarton Oaks, kde se čtyři světové velmoci (Čína, Sovětský svaz, Spojené státy americké a Velká Británie) dohodly na vytvoření takového ustanovení, které by umožnilo Radě bezpečnosti přijímat donucovací opatření. Na tento koncept navázala i konference v San Franciscu při založení Organizace spojených národů.²⁶

Samotný článek 39 je nástrojem, který má Rada bezpečnosti k dispozici při plnění svých pravomocí dle Charty OSN. Obsahuje několik nejasných pojmů, které je třeba pro jejich správnou aplikaci vymezit. Interpretační potíže mohou činit především pojmy jako ohrožení míru, porušení míru a útočný čin. Samy o sobě jsou tyto pojmy velmi široké a mohou zahrnovat celou škálu jednání, a proto je velmi důležité tyto pojmy odlišit. Ačkoliv se některé státy snažily o prosazení definic některých pojmů v čl. 39, byly tyto snahy odmítnuty s odůvodněním, že by takové definice mohly vést až k předčasnému ukládání sankcí a nezohledňovaly by konkrétní situace. Rada bezpečnosti si tak v tomto případě ponechává širokou míru uvážení a sama rozhoduje, co je či není ohrožení míru, porušení míru nebo útočný čin.²⁷ Neexistuje tak žádný výčet jednání, která by do jednotlivých pojmů spadala. Jak bude uvedeno dále, v případě útočného činu tomu tak zcela nebylo. Vzhledem k jedinečnosti konfliktů a vývoji lidské společnosti by ostatně takové vyjádření bylo nemožné. Velmi přesně tuto situaci vystihuje názor, že: „stanovy společnosti, které vznikly bez časového omezení, nemůžou předpovědět a regulovat všechny situace, které mohou vzniknout v měnícím se a v komplexním světě. Přirozeně v zákládajícím dokumentu organizace vždy existují nějaké mezery a v případě potřeby tyto mezery mohou být vyplněny příslušnou interpretací.“²⁸ Velmi široká míra uvážení však může způsobovat nedůvěryhodnost některých států vůči Radě bezpečnosti, která může vést až k politickým sporům.

²⁵ Čl. 39 Charty OSN.

²⁶ FROWEIN, Jochen; KRISCH, Nico. Article 39. In SIMMA, Bruno (ed). *The Charter of the United Nations : A Commentary*. Second edition. Vol. 1. New York: Oxford University Press, 2002. s. 718 – 719.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ DARCHIASHVILI, Vakhtang. Rezoluce Rady bezpečnosti – Legalita, legitimita a interpretace. In KOTÁSEK, Josef a kol., *COFOLA 2010: the Conference Proceedings*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 1031 – 1055.

Už v samotném úvodu Charty OSN je zmíněn jeden z cílů, a to udržování mezinárodního míru a bezpečnosti. K tomuto cíli směřuje i aplikace článku 39, avšak nikde v Chartě nenajdeme legální definici pojmu „mezinárodní mír“. Prof. Frowein a Dr. Krisch interpretují pojem „mír“ jako neexistenci organizovaného použití síly. Avšak následně dodávají, že dle stanoviska Rady bezpečnosti je třeba uvažovat o „míru“ ve smyslu Charty OSN a tedy i čl. 39 Charty OSN lze použít jen v případech vojenských konfliktů.²⁹ Toto stanovisko však překonává rezoluce Rady bezpečnosti S/RES/2177 (2014), kdy je za ohrožení míru a bezpečnosti považována epidemie eboly.³⁰ Vedle mezinárodního míru stojí pojem „mezinárodní bezpečnost“. V Chartě OSN je tento pojem spojen s mezinárodním mírem a není nikde uveden samostatně. Mezinárodní bezpečnost pak zahrnuje „právo státu využívat příslušný bezpečnostní systém a zároveň povinnost tento systém podporovat“³¹. Společenství států se pak podílí na vytváření a udržování tohoto systému. Jestliže považujeme mír za absenci organizovaného použití síly, pak mezi ohrožení bezpečnosti můžeme zařadit takové jevy jako např. smrtelné nakažlivé nemoci, škody na životním prostředí, porušování lidských práv.³² Rada bezpečnosti se tak zabývá i takovými situacemi, které nemají vojenský charakter, ale mohou být hrozbou pro mezinárodní mír a bezpečnost.

V této souvislosti je třeba ještě zmínit, že Rada bezpečnosti by se neměla dle čl. 2 odst. 7 vměšovat do vnitřních záležitostí. Na jedné straně je třeba brát v úvahu toto ustanovení o nezasahování do interních záležitostí státu, na druhé bychom se měli zabývat otázkou: Od jaké míry je vnitrostátní konflikt hrozbou pro mezinárodní mír? Jinak řečeno ohrožuje např. občanská válka mezinárodní mír? Vnitrostátní konflikt sám o sobě neznamená porušení mezinárodního míru, ale může k němu vést. V téměř každém vnitrostátním konfliktu lze totiž spatřovat takové jevy jako útěk uprchlíků přes hranice, pohraniční útoky ozbrojených skupin, přeshraniční obchody se zbraněmi. Některé z těchto jevů jsou způsobilé ohrožovat nebo porušovat mezinárodní mír a bezpečnost sami o sobě, jiné ve spojení s dalšími negativními jevy. V takovém případě by měla Rada bezpečnosti přijmout taková opatření, která by tomuto ohrožování a porušování zamezila. Proto je třeba se na pojem „mezinárodní mír“ dívat tak, jak o něm hovoří čl. 1 Charty OSN a k jehož udržování je primárně odpovědná Rada bezpečnosti dle čl. 24 Charty.

²⁹ Tamtéž.

³⁰ Jedná se tak o vůbec první označení nakažlivé nemoci za ohrožení míru a bezpečnosti. V minulosti se sice Rada bezpečnosti zabývala virem HIV, např. ve své rezoluci S/RES/1308 (2000), ale tento vir se nikdy nevyskytl v jediném celosvětovém epidemickém měřítku, jako tomu bylo právě u eboly. Nikdy tak vir HIV nebyl označen jako ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti. V této souvislosti ho generální tajemník OSN „pouze“ označil za osobní prioritu. Publikace OSN. *Fakta a čísla OSN: Základní údaje o Organizaci spojených národů*. Praha: Informační centrum OSN, 2002, s. 152.

³¹ WOLFRUM, Rüdiger. Article 1. In SIMMA, Bruno (ed). *The Charter of the United Nations : A Commentary*. Second edition. Vol. 1. New York: Oxford University Press, 2002. s. 41.

³² Zpráva generálního tajemníka č. A/59/2005 [online]. United Nations, 2005 [cit. 18.1.2016]. Dostupné na <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/59/2005>.

Není proto nutné, aby se např. u pojmu „porušení míru“ nutně vyžadovalo výslovné zmínění slova „mezinárodní“.³³

V čl. 39 je vyjádřeno, že Rada bezpečnosti určí, zda došlo k ohrožení míru, porušení míru nebo útočnému činu. Toto určení je tak podmínkou pro přijetí dalších opatření a postupu dle kapitoly VII. Uvedenou podmínkou se zaručuje jednotný postup pro přijímání opatření dle kapitoly VII, bez kterého by mohla Rada bezpečnosti rozhodovat jen na základě politické účelnosti.³⁴ V praxi pak Rada bezpečnosti toto určení zmiňuje i v jednotlivých rezolucích.

Po určení, že došlo k ohrožení míru, porušení míru nebo útočnému činu Rada bezpečnosti doporučí nebo rozhodne o opatřeních nezahrnujících užití síly dle čl. 41 Charty OSN nebo o opatřeních dle čl. 42 Charty OSN. Pokud Rada bezpečnosti pouze doporučí některé opatření, není toto doporučení závazné a členský stát nemá povinnost jej provést. Jakýkoliv stát pak může přijmout opatření, která jsou v souladu s mezinárodním právem a nejsou v rozporu s mezinárodní smlouvou. To znamená, že doporučení Rady bezpečnosti tyto státy nijak neomezuje v jejich rozhodování o přijetí opatření. Opačně je tomu u rozhodnutí Rady bezpečnosti, neboť dle čl. 25 Charty OSN se členové OSN zavázali přijmout a provést takové rozhodnutí.³⁵

V některých rezolucích pak Rada bezpečnosti udělila oprávnění k určitému jednání některým členským státům, orgánům OSN, popř. operacím OSN. Tak například v rezoluci S/RES/794 (1992) udělila Rada bezpečnosti oprávnění generálnímu tajemníkovi a některým členským státům použít všech nezbytných prostředků k vytvoření bezpečného prostředí pro poskytování humanitární pomoci v Somálsku.³⁶ Nebo v případě bývalé Jugoslávie Rada bezpečnosti udělila oprávnění několika členským státům vytvořit mezinárodní síly IFOR, které měly za úkol kontrolovat vzdušný prostor nad Bosnou a Hercegovinou a za tímto účelem byly oprávněny použít všech nezbytných prostředků.³⁷ Toto oprávnění pak dle prof. Froweina a Dr. Kirsche „nezavazuje členské státy, aby přijaly určité opatření, ale pouze jim umožňuje, aby tak mohly učinit“.³⁸

³³ WOOD, Michael. Breach of peace. In WOLFRUM, Rüdiger (ed). *The Max Planck Encyclopedia of Public International Law*. Vol. III. New York: Oxford University Press, 2012. s. 137.

³⁴ FROWEIN, Jochen; KRISCH, Nico. Article 39. In SIMMA, Bruno (ed). *The Charter of the United Nations : A Commentary*. Second edition. Vol. 1. New York: Oxford University Press, 2002. s. 727.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/794. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/.1992>.

³⁷ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1031. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/.1995>.

³⁸ FROWEIN, Jochen; KRISCH, Nico. Article 39. In SIMMA, Bruno (ed). *The Charter of the United Nations : A Commentary*. Second edition. Vol. 1. New York: Oxford University Press, 2002. s. 728 – 729.

4 Interpretace pojmů v čl. 39 Charty OSN

Tato kapitola se zabývá interpretací pojmů porušení míru, útočný čin a ohrožení míru, které jsou obsaženy v čl. 39 Charty OSN. Pokud Rada bezpečnosti určí, že jednáním došlo k naplnění některého z těchto pojmů, může v takovém případě zvolit vhodná opatření k udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti. Pod jednotlivé pojmy lze zahrnout velké množství jednání, neboť žádný z těchto pojmů nebyl nikdy definován v takové míře, že by obsahoval uzavřený výčet jednání. V opačném případě by mohly vznikat problémy při podřazování konkrétní situace pod daný pojem, tedy zda by situace naplňovala znaky jednání uvedeného v takovém výčtu. Neuzavřený výčet umožňuje Radě bezpečnosti pružně reagovat na konkrétní situace, neboť jen ona může určit, že došlo k porušení míru, ohrožení míru nebo útočnému činu. Jak zmiňuje Martin Dixon: „je to, koneckonců, Rada bezpečnosti, kdo má primární odpovědnost za udržení mezinárodního míru a bezpečnosti“³⁹.

4.1 Porušení míru

Jedním z prvních, široce pojatých, pojmů v čl. 39 Charty je „porušení míru“. Porušení míru lze charakterizovat jako: „nepřátelské akce mezi ozbrojenými jednotkami dvou států“.⁴⁰ Nicméně přesná definice porušení míru v současné době neexistuje. Ani shora uvedená definice prof. Froweina a Dr. Krische nelze považovat za dostatečnou, neboť pod pojem nepřátelské akce lze zahrnout celou řadu jednání. Jedním z předpokladů důležitých pro definování pojmu nepřátelská akce by však mohl být chybějící souhlas napadeného státu s jednáním útočného státu. Při porušení míru pak nestačí pouhé ohrožení mezinárodního míru, ale je třeba, aby se projevil i následky jako např. destabilizace napadeného státu, porušení lidských práv a základních svobod, utrpení civilního obyvatelstva nebo projevení jiných humanitárních následků.⁴¹ Pokud tedy dojde k jednání státu, kdy se toto jednání negativně projeví ve sféře druhého státu, určí Rada bezpečnosti, že došlo k porušení mezinárodního míru a v takovém případě může zvolit vhodná opatření k jeho obnovení.

V minulosti bylo pouze ve čtyřech případech označeno jednání státu za porušení mezinárodního míru a bezpečnosti ve smyslu čl. 39 Charty OSN. Bylo tomu tak v rezoluci S/RES/82 (1950) v případě útoku Severní Korey, v rezoluci S/RES/505 (1982) týkající se invaze

³⁹ DIXON, Martin. *Textbook on International Law*. Sixth Edition. New York: Oxford University Press Inc., 2007. s. 329.

⁴⁰ FROWEIN, Jochen; KRISCH, Nico. Article 39. In SIMMA, Bruno (ed). *The Charter of the United Nations : A Commentary*. Second edition. Vol. 1. New York: Oxford University Press, 2002. s. 721.

⁴¹ Tamtéž.

na Falklandy, v rezoluci S/RES/598 (1987), v případě íránsko-irácké války a v rezoluci S/RES/660 (1990) týkající se invaze na území Kuvajtu.

Porušení míru tak můžeme považovat za takový stav, kdy se projeví následky ozbrojených nepřátelských akcí jednoho státu ve sféře jiného státu.

4.2 Útočný čin

Dalším pojmem uvedeným v čl. 39 Charty OSN je útočný čin. Jde o jediný pojem, který byl v minulosti poměrně přesně definován samotnou Organizací spojených národů. Bylo tomu tak na základě rezoluce Valného shromáždění OSN A/RES/3314 (1974). Za útočný čin⁴² se tak považuje použití ozbrojené síly proti suverenitě, územní celistvosti nebo politické nezávislosti jiného státu. Do výčtu jednání spadajícího pod pojem útočný čin pak byla zařazena tato jednání:

- a) Invaze nebo ozbrojený útok jednoho státu na území druhého státu nebo jakákoliv vojenská okupace (i dočasná), která je důsledkem invaze nebo ozbrojeného útoku a dále jakákoliv anexe jiného státu nebo jeho části území za použití síly;
- b) Bombardování území jednoho státu ozbrojenými silami druhého státu nebo místo bombardování použití jakýchkoliv zbraní;
- c) Blokáda přístavů nebo pobřeží jednoho státu ozbrojenými silami jiného státu;
- d) Útok ozbrojených sil jednoho státu na pozemní síly, námořní nebo letecké síly (popř. flotily) jiného státu;
- e) Použití ozbrojených sil jednoho státu, které se nacházejí na území jiného státu s jeho souhlasem a zároveň nedodržely podmínky stanovené v dohodě o délce přítomnosti jejich pobytu na tomto území;
- f) Jednání státu spočívající v dovolení užívání svého území druhému státu, aby ten spáchal útočný čin vůči třetímu státu;
- g) Vyslání ozbrojených skupin, žoldáků a jiných seskupení jedním státem proti druhému státu a to v takovém množství, že to bude odpovídat výše zmíněným činům.⁴³

Článek 4 této rezoluce však výslovně uvádí, že tento výčet není taxativní a Rada bezpečnosti může za útočný čin označit i jiné jednání, které nespadá do tohoto demonstrativního výčtu. Tato definice je tak kompromisem mezi vytvořením taxativního výčtu jednání označeného

⁴² Český text používá pojem útočný čin, zatímco anglický pojem *act of aggression*. Tento pojem nelze zaměňovat s pojmem *crime of aggression* (v případě jednání jednotlivce), popř. *act of aggression* (v případě jednání státu) dle čl. 8 *bis* Římského statutu Mezinárodního soudního dvora. V dodatku k Římskému statutu jsou uvedena jednání spadající pod pojem *act of aggression/crime of aggression*. Naproti tomu situace v případě útočného činu dle Charty OSN předpokládá její určení Radou bezpečnosti. Rozdílný je také procesní postup u jednotlivých institutů. Nicméně samotný Římský statut považuje za *act of aggression/crime of aggression* použití ozbrojené síly v rozporu s Chartou OSN.

⁴³ Rezoluce Valného shromáždění OSN A/RES/3314 (XXIX). In: <http://www.un.org/en/ga/documents/index.shtml/.1974>.

za útočný čin a ponecháním širokého uvážení Radě bezpečnosti, co vše pod tento pojem spadá (jako je tomu např. u ohrožení míru).

Obecně tak můžeme říci, že útočný čin předpokládá přímé nebo nepřímé použití síly, a tak vždy představuje i porušení míru. Rada bezpečnosti pak může při určování, zda došlo k útočnému činu použít shora uvedenou definici v rezoluci Valného shromáždění.⁴⁴ Nicméně Rada bezpečnosti dosud v žádném z případů neurčila, že došlo k naplnění znaků útočného činu.⁴⁵

4.3 Ohrožení míru

Posledním pojmem uvedeným v čl. 39 Charty OSN je „ohrožení míru“. Za ohrožení míru Rada bezpečnosti v minulosti označila mnoho případů, neboť jde o nejširší pojem ze všech tří uvedených pojmů. Za ohrožení míru můžeme typicky označit hrozící ozbrojený konflikt mezi jednotlivými státy.⁴⁶ Na rozdíl od porušení míru nevyžaduje ohrožení způsobení následků, a proto lze pod tento pojem zahrnout velké množství jednání a situací.

Za ohrožení míru však musíme považovat nejen hrozbu konfliktu mezi dvěma státy, ale také i některé vnitrostátní konflikty. Znovu je třeba odkázat na zásadu dle čl. 2 Charty OSN o nevměšování se do vnitrostátních záležitostí. Na základě událostí po konci Studené války lze však dovodit, že v případech vnitrostátních konfliktů může být tato situace označena za ohrožení míru, jelikož mohou snadno přerůst v mezinárodní konflikt⁴⁷ nebo způsobit destabilizaci okolních států.⁴⁸ Tak například konflikt na území bývalé Jugoslávie označila Rada bezpečnosti za ohrožení míru, jelikož docházelo k destabilizaci země a konflikt se vyznačoval značným rozsahem. Také konflikt na území Somálska byl označen za ohrožení míru, ačkoliv se jednalo o vnitrostátní konflikt.⁴⁹ Je tedy patrné, že i vnitrostátní konflikty mohou představovat ohrožení mezinárodního míru.

Nicméně nejen ozbrojené konflikty mohou znamenat ohrožení míru dle čl. 39 Charty OSN. V rezoluci S/RES/1296 (2000) konstatovala Rada bezpečnosti, že záměrné útoky na civilní obyvatelstvo nebo jiné chráněné osoby a systematické porušování mezinárodního humanitárního

⁴⁴ FROWEIN, Jochen; KRISCH, Nico. Article 39. In SIMMA, Bruno (ed). *The Charter of the United Nations : A Commentary*. Second edition. Vol. 1. New York: Oxford University Press, 2002. s. 722.

⁴⁵ DINSTEIN, Yoram. Aggression. In WOLFRUM, Rüdiger (ed). *The Max Planck Encyclopedia of Public International Law*. Vol. I. New York: Oxford University Press, 2012. s. 161.

⁴⁶ FROWEIN, Jochen; KRISCH, Nico. Article 39. In SIMMA, Bruno (ed). *The Charter of the United Nations : A Commentary*. Second edition. Vol. 1. New York: Oxford University Press, 2002. s. 722.

⁴⁷ Jedná se o případ internacionalizovaného vnitrostátního konfliktu, kdy původně vnitrostátního konfliktu získá mezinárodní prvek (např. při jeho rozšíření), za internacionalizovaný konflikt byla považována situace v Demokratické republice Kongo. BUREŠ, Oldřich. Mírové operace OSN v postbipolárním světě – méně znamená více. *Mezinárodní vztahy*, 2003, roč. 38, č. 3, s. 28.

⁴⁸ DE WET, Erika; WOOD, Michael. Threat to peace. In WOLFRUM, Rüdiger (ed). *The Max Planck Encyclopedia of Public International Law*. Vol. VIII. New York: Oxford University Press, 2012. s. 161.

⁴⁹ Tamtéž.

práva v ozbrojeném konfliktu může představovat ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti.⁵⁰ Také nakažlivá nemoc může být ohrožením mezinárodního míru a bezpečnosti jako tomu bylo v případě eboly.⁵¹ Za ohrožení mezinárodního míru označila Rada bezpečnosti i pirátství a ozbrojené loupeže u pobřeží Somálska.⁵² Stejně tak mezinárodní terorismus byl několikrát označen za ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti, dokonce za nejzávažnější ohrožení v jednadvacátém století.⁵³

Je tedy zřejmé, že ohrožení míru je pojem, který může zahrnovat rozličná jednání a situace. Rada bezpečnosti tak má široký prostor pro uvážení a určení, zda je situace tak závažná, že představuje ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti.⁵⁴ V úvahu pak musíme vzít i vývoj lidské společnosti, a proto za ohrožení míru bude třeba považovat i taková jednání, která v současné době hrozbu pro mezinárodní mír nepředstavují nebo ne v takové intenzitě.⁵⁵

⁵⁰ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1296. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/>.2000.

⁵¹ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1308. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/>.2000.

⁵² Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1816. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/>.2008.

⁵³ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1377. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/>.2001.

⁵⁴ FROWEIN, Jochen; KRISCH, Nico. Article 39. In SIMMA, Bruno (ed). *The Charter of the United Nations : A Commentary*. Second edition. Vol. 1. New York: Oxford University Press, 2002. s. 726.

⁵⁵ Mohou to být např. další nakažlivé nemoci jako v případě eboly.

5 Opatření Rady bezpečnosti dle čl. 41 a čl. 42 Charty OSN

Jakmile je situace podřazena pod některý z pojmů ohrožení míru, porušení míru nebo útočný čin dle čl. 39 Charty OSN, doporučí nebo rozhodne Rada bezpečnosti, jaká opatření budou učiněna k udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti. Tato opatření jsou pak přijímána dle čl. 41 a čl. 42 Charty OSN, a to s podmínkou, že čl. 42 lze použít pouze v takovém případě, že by postup podle čl. 41 nebyl dostačující nebo se již ukázal jako nedostatečný.

Podle čl. 41 může Rada bezpečnosti rozhodnout, jakých opatření nezahrnující užití ozbrojené síly má být použito, aby jejím rozhodnutím bylo dodáno účinnosti, a může vyzvat členské státy OSN, aby taková opatření provedly. „Tato opatření mohou zahrnovat úplné nebo částečné přerušování hospodářských styků, spojů železničních, námořních, leteckých, poštovních, telegrafních, rádiových a jiných, jakož i přerušování styků diplomatických.“⁵⁶ Opatření podle čl. 41 byla po konci Studené války účinným nástrojem k udržování mezinárodního míru a bezpečnosti. Nicméně taková opatření jako zákaz dovozu některého druhu zboží či ekonomická embarga měla také značný dopad na obyvatele státu, proti kterému tato opatření směřovala. Proto se Rada bezpečnosti v současné době snaží přijímat taková opatření, která účinně přispívají k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, ale zároveň minimalizují dopad na civilní obyvatelstvo.⁵⁷

Je třeba zmínit, že tato opatření mají vést k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti. Za tímto účelem tak samotné státy, které jsou součástí konfliktu, mohou požádat Radu bezpečnosti o rozhodnutí nedovážet do země vojenský materiál, jako tomu bylo v případě bývalé Jugoslávie nebo v případě vnitrostátních konfliktů rozhodnout o takových opatřeních, která by oslabila jednotlivé ozbrojené skupiny.⁵⁸

Opatření dle čl. 41 mohou být nejrůznějšího charakteru, jsou však charakteristická tím, že nezahrnují použití ozbrojené síly. Může se jednat o ekonomická nebo diplomatická omezení. Například v případě rezoluce S/RES/733 (1992) se opatření vztahovalo na zákaz dovozu zbraní do Somálska. V ozbrojených konfliktech je embargo na dovoz zbraní a vojenského materiálu jedním z nejrozšířenějších opatření spolu se zákazem dovozu nebo vývozu určitého druhu zboží. Tato opatření nemusí nutně znamenat porušení mezinárodního práva, ale často jde o snahu zabránit rozšiřování konfliktu do dalších oblastí.⁵⁹ Například v rezoluci S/RES/1306 (2000)

⁵⁶ Čl. 41 Charty OSN.

⁵⁷ FROWEIN, Jochen; KRISCH, Nico. Article 39. In SIMMA, Bruno (ed). *The Charter of the United Nations : A Commentary*. Second edition. Vol. 1. New York: Oxford University Press, 2002. s. 738.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ GRAY, Christine. *International Law and the Use of Force*. Third edition. New York: Oxford University Press, 2008. s. 267.

rozhodla Rada bezpečnosti o zákazu přímého nebo nepřímého dovozu surových diamantů pocházejících ze Sierry Leone. Zákaz dovozu zboží a produktů uplatnila Rada bezpečnosti i v případě bývalé Jugoslávie, konkrétně v rezoluci S/RES/757 (1992). Z působnosti embarga na dovoz zboží a produktů jsou často vyňaty dodávky humanitárních potřeb, zdravotnických potřeb nebo jídla, což je pochopitelný krok. Za účelem kontroly dodržování přijatých opatření pak Rada bezpečnosti může zřídit pomocné orgány ve smyslu ustanovení čl. 29 Charty OSN.⁶⁰ Často Rada bezpečnosti musí reagovat i na aktuální situace, a tak například v rezoluci S/RES/967 (1994) povolila vývoz 12.000 lahvíček obsahujících sérum proti záškrtu ze Svazové republiky Jugoslávie, neboť došlo ve Východní Evropě a střední Asii k rozšíření záškrty a sklady anti-séra se nacházely na území Svazové republiky Jugoslávie.⁶¹ Zákaz dovozu zbraní a vojenského materiálu se pak často nevztahuje na jednotky misí OSN, popř. na povolení od Rady bezpečnosti.⁶² V souvislosti s poskytováním finanční nebo jiné podpory agresorovi může Rada bezpečnosti zmrazit účty konkrétním osobám nebo např. vládě či veřejným institucím.⁶³ Mezi opatření dle čl. 41 Charty lze zařadit také seznamy osob (tzv. black-listy) podporujících terorismus, které byly vedeny speciálním výborem.⁶⁴ V případě omezení diplomatických vztahů Rada bezpečnosti rozhodla o snížení počtu pracovníků na diplomatických misích.⁶⁵ Dle čl. 41 postupovala Rada i v případě Iráku, kterému nařídila zničit všechny chemické a biologické zbraně a balistické střely s dosahem delším než 150 km.⁶⁶

Velmi specifickým opatřením podle čl. 41 Charty OSN bylo založení mezinárodního tribunálu ICTY pro bývalou Jugoslávii a mezinárodního tribunálu ICTR pro Rwandu. Tyto tribunály byly zřízeny rezolucí S/RES/955 (1994) v případě ICTR a rezolucí S/RES/827 (1993) v případě ICTY. Takový postup byl kritizován některými členy Rady bezpečnosti s odůvodněním, že Rada nemá pravomoc zřídit tribunál ICTY jako soudní orgán. Rada bezpečnosti však určila, že situace v bývalé Jugoslávii představovala ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti a mohla tak přijmou opatření dle čl. 41 Charty OSN, které vedlo ke zřízení tribunálu s rozhodovacími pravomocemi.⁶⁷ Nicméně do budoucna se jeví jako vhodnější stíhání vnitrostátními soudy.⁶⁸

⁶⁰ Takto zřídila Rada bezpečnosti v rezoluci S/RES/724 (1991) výbor, který podával Radě bezpečnosti informace o situaci v bývalé Jugoslávii a kterému byla například svěřena pravomoc udělit povolení k dodávkám zboží do Svazové republiky Jugoslávie.

⁶¹ POO, Karim Sham. *Letter dated 13 December 1994 from the Acting Director of the UNICEF addressed to the Chairman of SC* [online]. United Nations, 1994 [cit. 8.1.2016]. Dostupné na <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/1994/1418>.

⁶² Tak například se dovoz zbraní a vojenského materiálu nevztahoval na jednotky UNAMIR ve Rwandě dle rezoluce S/RES/918 (1994).

⁶³ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/883. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/.1993>.

⁶⁴ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1267. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/.1999>.

⁶⁵ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1054. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/.1996>.

⁶⁶ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/687. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/.1991>.

⁶⁷ MALENOVSKÝ, JIŘÍ. *Mezinárodní právo veřejné, jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště právu českému*. 4. Vydání. Brno: DOPLNĚK, 2004. s. 253.

V některých případech mělo povahu opatření dle čl. 41 i zřízení správy určitého území. Například rezolucí S/RES/1244 (1999) byla zřízena mezinárodní správa na území Kosova.

Ačkoliv by se mohlo zdát, že Rada bezpečnosti může dle čl. 41 přijmout jakákoliv opatření, stále je ve svém rozhodování vázána cíli a zásadami Charty OSN.⁶⁹ Nutným předpokladem pro to, aby přijaté opatření bylo účinné, je jeho realizace jednotlivými státy. V případě České republiky je jednou z recepčních norem zákon č. 69/2006 Sb., o provádění mezinárodních sankcí⁷⁰. Podobné zákony jsou jedním ze způsobů, jak mohou jednotlivé státy opatření realizovat. Nejsou však jediným způsobem, setkat se tak můžeme např. i s individuálními recepčními normami nebo podzákonnými recepčními normami.⁷¹

V případě, že by opatření podle čl. 41 nebyla dostatečná nebo se již ukázala nedostatečnými, může Rada bezpečnosti aplikovat čl. 42 a za tímto účelem „podniknout takové akce leteckými, námořními nebo pozemními silami, jaké považuje za nutné k udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti. Takové akce mohou zahrnovat demonstrace, blokádu a jiné operace leteckými, námořními nebo pozemními silami členů OSN“⁷². Výslovně se tak požaduje, aby se nejdříve uplatnila opatření dle čl. 41 a v případě, že by nebyla dostatečná, byla by přijata opatření dle čl. 42 Charty OSN.

Po konci Studené války přijala Rada bezpečnosti několik opatření dle čl. 42 Charty OSN. Tak například v Somálsku přijala v rezoluci S/RES/814 (1993) opatření, kterým rozhodla o transformaci operace UNOSOM II a povolila jí užít všech nezbytných prostředků (tedy včetně použití síly) k obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti.⁷³ V některých případech se přijetí opatření dle čl. 42 Charty OSN očekávalo, nicméně Rada bezpečnosti takové opatření nepřijala. Šlo například o mandát mírové mise UNAMIR ve Rwandě, ve které Rada bezpečnosti zaujala odlišný postoj, než v případě Somálska. Jiným opatřením dle čl. 42 Charty OSN byla blokáda přístavů na území Jugoslávie a kontrola nákladu na řece Dunaji s použitím všech nezbytných prostředků.⁷⁴ Nebo v případě Východního Timoru byly na podporu práva na sebeurčení členské státy oprávněny použít všech nezbytných prostředků.⁷⁵ V souladu s čl. 42 udělila Rada

⁶⁸ FROWEIN, Jochen; KRISCH, Nico. Article 39. In SIMMA, Bruno (ed). *The Charter of the United Nations : A Commentary*. Second edition. Vol. 1. New York: Oxford University Press, 2002. s. 743.

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ Dle ust. § 2 zákona č. 69/2006 Sb., o provádění mezinárodních sankcí se: „mezinárodními sankcemi pro účely tohoto zákona rozumí příkaz, zákaz, nebo omezení stanovené za účelem udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti, ochrany základních lidských práv a boje proti terorismu, pokud vyplývá z rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN, přijatých podle článku 41 Charty OSN.“

⁷¹ MALENOVSKÝ, JIŘÍ. *Mezinárodní právo veřejné, jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště právu českému*. 4. Vydání. Brno: DOPLNĚK, 2004. s. 329.

⁷² Čl. 42 Charty OSN.

⁷³ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/814. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/.1993>.

⁷⁴ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/787. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/.1992>.

⁷⁵ DIXON, Martin. *Textbook on International Law*. Sixth Edition. New York: Oxford University Press Inc., 2007. s. 330.

bezpečnosti souhlas k vytvoření mezinárodních ozbrojených sil pod jednotným vedením a povolila užití všech nezbytných prostředků k obnovení legitimních vládních orgánů v Haiti a ukončení vojenského vedení.⁷⁶ V souvislosti s čl. 42 je třeba zmínit, že členské státy OSN se podle Charty OSN zavázaly poskytnout Radě bezpečnosti také své ozbrojené síly.

At' již bude Rada bezpečnosti postupovat dle čl. 41 nebo čl. 42, vždy je třeba, aby byly naplněny všechny podmínky čl. 39 Charty OSN. Rada bezpečnosti pak může přijmout vhodná opatření, která budou dopadat přímo na konkrétní situaci. Demonstrativní výčet v čl. 41 a čl. 42 je pak správným krokem, neboť s ohledem na jedinečnost každé situace představující ohrožení míru, porušení míru nebo útočný čin nelze uvažovat o taxativním výčtu.

⁷⁶ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/940. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/.1994>.

6 Aplikace čl. 39 Charty OSN a přijatá opatření Radou bezpečnosti

Cílem této kapitoly je rozebrat vybrané situace z pohledu čl. 39 Charty OSN, tedy zda představovaly ohrožení míru, porušení míru nebo útočný čin a pokud ano, tak jaká opatření Rada bezpečnosti, jako orgán primárně odpovědný za udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, přijala. Jak již bylo uvedeno výše, lze čl. 39 aplikovat nejen na ozbrojené konflikty, ale i na všechny situace, které mohou ohrozit nebo porušit mezinárodní mír a bezpečnost. Vybrané situace v této diplomové práci lze podřadit pod ozbrojené konflikty. K ozbrojenému konfliktu dojde v případě: „uchýlení se k ozbrojené síle mezi státy, nebo dlouhodobé ozbrojené násilí mezi vládní autoritou a organizovanými ozbrojenými skupinami nebo mezi takovými skupinami uvnitř státu“.⁷⁷

Vybrané ozbrojené konflikty byly pro tuto kapitolu vybrány především pro jejich specifický průběh, přijatá opatření dle čl. 41 a čl. 42 Charty OSN a v některých případech také pro jejich vzájemný vztah. Tak například rozhodování o opatřeních v případě Rwandy bylo ovlivněno výsledkem zásahu Rady bezpečnosti v Somálsku. V případě Kosova pak konflikt navazoval na ozbrojený konflikt na území bývalé Jugoslávie. V případě bývalé Jugoslávie je pak diplomová práce zaměřena především na konflikt mezi Bosnou a Hercegovinou a Svazovou republikou Jugoslávie, a to z toho důvodu, že pro jeho charakter Rada bezpečnosti přijala nejvíce opatření.

Je však třeba zmínit, že Rada bezpečnosti po konci Studené války přijala velké množství rezolucí, kterými reagovala na konfliktní situace po celém světě. Není proto možné zpracovat všechny nebo alespoň většinu těchto rezolucí v takovém rozsahu, který je určen pro zpracování diplomové práce. I v případě vybraných situací jsou vzhledem k rozsahu práce zpracovány jen ty rezoluce, ve kterých Rada bezpečnosti rozhodla o přijetí konkrétních opatření. Nejde tedy o pouhý návrh opatření, ale přijetí vybraného opatření, které mají členské státy OSN povinnost provést. Toto rozhodnutí je pak spojeno s přijetím opatření dle čl. 41 nebo čl. 42 Charty OSN. Ve vybraných situacích tak nebudou zahrnuta doporučení Rady bezpečnosti, udělení některých oprávnění a další jednání, která nejsou pro členské státy závazná.

6.1 Ozbrojený konflikt v Somálsku

Po konci Studené války eskaloval v Somálsku ozbrojený konflikt, který pro Somálsko znamenal destabilitu země a velké ztráty na životech. Ačkoliv se jednalo o vnitrostátní konflikt,

⁷⁷ Rozhodnutí ze dne 2.10.1995, *Prosecutor v. Duško Tadić*, IT-94-1-AR72, bod 70 [cit. 17.1.2016]. Dostupné na <<http://www.icty.org/case/tadic/4#acjug>>.

byla si Rada bezpečnosti OSN vědoma své primární odpovědnosti za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti dle článku 24 Charty OSN. V důsledku ztrát na životech, ohrožení stability a míru v zemi přijala proto rezoluci S/RES/733 (1992), ve které označila situaci v Somálsku za ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti a rozhodla o povinnosti všech členských států přijmout opatření týkající se zákazu dovozu zbraní a vojenského materiálu do Somálska⁷⁸. Jednalo se o opatření dle čl. 41 kapitoly VII Charty OSN nezahrnující užití ozbrojené síly a pro členské státy bylo toto rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN závazné.

V této době působily na území Somálska jednotky mírové mise UNOSOM, která měla napomáhat při obnovení míru a bezpečnosti v zemi a poskytovat humanitární pomoc. Jejich úkolem bylo monitorovat situaci v Somálsku a vést ozbrojené skupiny k ukončení nepřátelských akcí.⁷⁹ Těmto jednotkám nebyla svěřena pravomoc k použití síly a nemohly aktivně zasahovat do probíhajícího vnitrostátního konfliktu. Ve svém dopise adresovaném předsedovi Rady bezpečnosti OSN poukazoval generální tajemník Boutros Boutros-Ghali na časté útoky na personál a vybavení mise UNOSOM a v důsledku toho na neefektivnost poskytování humanitární pomoci pro civilní obyvatelstvo. V této souvislosti proto mimo jiné navrhoval, aby Rada bezpečnosti OSN přijala nezbytná opatření dle kapitoly VII, která budou zahrnovat užití ozbrojené síly k ochraně dodávek humanitární pomoci.⁸⁰

Na základě zprávy generálního tajemníka přijala Rada bezpečnosti OSN rezoluci S/RES/794 (1992), ve které znovu zopakovala, že situace v Somálsku představuje ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti. V této souvislosti však rozhodla, že pravomoc mise UNOSOM by měly být upraveny dle uvážení generálního tajemníka. Pro účely zajištění bezpečnosti humanitární pomoci pak mohou generální tajemník a spolupracující členské státy použít všech nezbytných prostředků v souladu s kapitolou VII Charty OSN.⁸¹ Touto rezolucí byl vytvořen mandát pro vyslání ozbrojených jednotek UNITAF na území Somálska, jejichž úkolem byla ochrana humanitárního vybavení a personálu. Rada bezpečnosti OSN dále vyzvala všechny členské státy, aby pro účely operace poskytly vojenské síly nebo na ně finančně přispěly.⁸² V Somálsku tak bylo nasazeno přes 37.000 vojenských jednotek UNITAF, konkrétně ve střední a jižní oblasti Somálska.⁸³ Vojenským vedením byly pověřeny Spojené státy americké.⁸⁴

⁷⁸ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/733. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/.1992>.

⁷⁹ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/751. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/.1992>.

⁸⁰ BOUTROS-GHALI, Boutros. *Letter dated 29 November 1992 from the Secretary-General addressed to the President of the Security Council* [online]. United Nations, 1992 [cit. 20.12.2015]. Dostupné na <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/24868>.

⁸¹ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/794. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/.1992>.

⁸² Tamtéž.

⁸³ Zpráva generálního tajemníka č. S/25354 [online]. United Nations, 1993 [cit. 14.10.2015]. Dostupné na <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/25354>.

Přítomnost vojenských jednotek UNITAF měla pozitivní vliv na zajištění bezpečnosti humanitárních dodávek. Přesto však ozbrojený konflikt v Somálsku přetrvával (zejména v oblastech, kde nepůsobily jednotky UNITAF), nebyl zde fungující vládní aparát, armáda, policie a ostatní bezpečnostní složky. Generální tajemník proto navrhl vytvoření mise UNOSOM II, která by měla následující pravomoc:

- „dohled nad dodržováním uzavřených dohod o ukončení nepřátelských akcí,
- zabránit pokračování v násilí a v souladu s tím použít všechny vhodné prostředky proti ozbrojeným skupinám, které v tomto násilí pokračují,
- zajistit kontrolu těžkého vojenského materiálu a jeho předání nově vzniklé somálské armádě,
- napomáhat odzbrojení všech neoprávněných ozbrojených skupin,
- za účelem zajištění bezpečnosti při poskytování humanitární pomoci hlídat všechny přístavy, letiště a další významné dopravní cesty,
- chránit personál, vybavení a zařízení OSN, Mezinárodního výboru Červeného kříže a ostatních nestátních organizací a použít všech vhodných prostředků v případě útoku proti těmto osobám a zařízením;
- pokračovat v odminování,
- napomáhat při návratu uprchlíků a vystěhovaných osob,
- plnit další úkoly stanovené Radou bezpečnosti OSN.“⁸⁵

V souladu se shora uvedenými pravomocemi bylo nutné vytvořit odpovídající mandát mise UNOSOM II, která by mohla jednat na základě kapitoly VII Charty OSN. V úvahu přicházelo mimo jiné i rozšíření mandátu mise UNOSOM nebo transformace mandátu operace UNITAF na UNOSOM II.⁸⁶ Řešením bylo přijetí rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/814 (1993), kterou došlo k vytvoření mandátu UNOSOM II transformací operace UNITAF. Tímto byla také započata první fáze operace UNOSOM II, tedy její vznik. Další fáze pak znamenala zajištění a rozšíření bezpečnosti. Třetí fáze obsahovala omezení vojenských aktivit a přenesení pravomocí na somálské civilní orgány a instituce. Poslední fází pak mělo být snížení vojenských jednotek a jejich návrat.⁸⁷

⁸⁴ GRAY, Christine. *International Law and the Use of Force*. Third edition. New York: Oxford University Press, 2008. s. 287.

⁸⁵ Zpráva generálního tajemníka č. S/25354 [online]. United Nations, 1993 [cit. 14.10.2015]. Dostupné na <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/25354>.

⁸⁶ UNITED NATIONS, *Somalia – UNOSOM II, Background* [online], United Nations, 2003, [cit. 8.1.2016]. Dostupné na <<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unosom2backgr2.html>>.

⁸⁷ Zpráva generálního tajemníka č. S/25354 [online]. United Nations, 1993 [cit. 14.10.2015]. Dostupné na <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/25354>.

I přes přítomnost vojenských jednotek mise UNOSOM II představovala situace nadále hrozbu pro mezinárodní mír a bezpečnost. Rada bezpečnosti proto opakovaně prodlužovala mandát mise.⁸⁸ Poté, co byla zajištěna stabilita v důležitých oblastech země, docházelo k postupnému snižování počtu vojenských jednotek v Somálsku. Mandát operace byl upraven a vojenské jednotky již nebyly oprávněny k použití síly k zajištění odzbrojení nepřátelských skupin.⁸⁹ K poslednímu prodloužení mise UNOSOM II došlo přijetím rezoluce S/RES/954 (1994), a to do konce 31. března 1995. Současně bylo rozhodnuto o jejich bezpečném návratu.⁹⁰

I Po skončení mise UNOSOM II a zajištění bezpečnosti při poskytování humanitární pomoci bylo nadále povinností všech členských států dodržovat zákaz dovozu zbraní a vojenského materiálu do Somálska.⁹¹ Vojenský materiál se však nevztahoval na ochranné oděvy, neprůstřelné vesty a vojenské přilby dovážené do Somálska personálem OSN⁹². Rada bezpečnosti OSN také zdůraznila, že zákaz se nevztahuje pouze na dovoz zbraní, ale také na financování tohoto dovozu, technické poradenství či nápomoc a instruktáž vojenských aktivit.⁹³ Jestliže bylo zbrojní embargo přijato jako opatření dle čl. 41 Charty OSN, muselo být i jeho omezení a rozšíření přijato v souladu s kapitolou VII Charty OSN.

Dalším důležitým krokem pro udržení stability v zemi mělo být zřízení fungujícího vládního aparátu. V souvislosti s tím předseda Rady bezpečnosti OSN vyjádřil podporu vytvořené prozatímní federální vládě a parlamentu.⁹⁴ Rada proto přijala rezoluci S/RES/1725 (2006), ve které rozhodla o udělení oprávnění speciální misi, jejímž cílem bude ochrana členů prozatímní federální vlády, sledování jejího působení a výcvik bezpečnostních sil. Touto misí byl pověřen Mezivládní úřad pro rozvoj (IGAD) a členské státy Africké unie.⁹⁵ Šlo o opatření dle kapitoly VII, které mělo vést k posílení stability země a zlepšení bezpečnostní situace prostřednictvím působení somálských státních orgánů.

Neméně důležité opatření přijala Rada bezpečnosti v rezoluci S/RES/1744 (2007), ve které povolila na území Somálska působení mise členských států Africké unie (AMISOM). Pravomoce mise měly vést k zajištění stabilního politického aparátu a humanitární pomoci. Za tímto účelem

⁸⁸ A to například rezolucí S/RES/878 (1993) do 18.1.2013 nebo rezolucí S/RES/886 (1993) do 31.5.2014.

⁸⁹ GRAY, Christine. *International Law and the Use of Force*. Third edition. New York: Oxford University Press, 2008. s. 288.

⁹⁰ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/954. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/.1994>.

⁹¹ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/733. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/.1992>.

⁹² Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1356. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/.2001>.

⁹³ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1425. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/.2002>.

⁹⁴ Prohlášení předsedy RB OSN č. S/PRST/2006/31 [online]. United Nations, 2006 [cit. 18.4.2015]. Dostupné na <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PRST/2006/31>.

⁹⁵ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1725. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/.2006>.

byli členové mise AMISOM oprávněni přijmout všechny nezbytné prostředky. Nutno dodat, že i pro členy této mise a plnění jejího cíle neplatil zákaz dovozu vojenského materiálu.⁹⁶

Dalším opatřením Rady bezpečnosti OSN nezahrnujícím použití síly bylo opatření obsažené v rezoluci S/RES/1844 (2008), kterým byly členské státy OSN povinny zabránit vstupu na své území nebo průjezdu přes své území osobám označeným zvláštním výborem, které se zapojují nebo podporují činy ohrožující mír, bezpečnost a stabilitu v Somálsku, dále osobám, které jednají v rozporu se zákazem dovozu zbraní na území Somálska a v neposlední řadě osobám narušujícím dodávky humanitární pomoci na území Somálska⁹⁷. Těmto osobám byly členskými státy OSN zmrazeny veškeré finanční prostředky a hospodářské zdroje, které tyto osoby na území členských států kontrolovaly, ať již přímo nebo nepřímo. Tato opatření se nevztahovala na finanční prostředky, které byly určeny např. k úhradě za léky, ošetření, daně, poplatky za veřejné služby nebo byly z působnosti této rezoluce vyňaty povolením zřízeného zvláštního výboru.⁹⁸ V souladu s tím také Rada bezpečnosti OSN rozhodla, že všechny členské státy jsou povinny přijmout nezbytná opatření k zabránění podporování těchto osob, ať už se jedná o finanční výpomoc, prodej, výrobu nebo zajišťování vojenského materiálu pro tyto osoby nebo zprostředkování finančních služeb.⁹⁹ Uvedeným opatřením se Rada bezpečnosti OSN snažila zabránit financování ozbrojených skupin i zahraničními osobami a jinými entitami.

Rezolucí ze dne 22. února 2012 rozhodla Rada bezpečnosti OSN, že všechny členské státy jsou povinny přijmout taková opatření, která by zabránila vývozu dřevěného uhlí z území Somálska.¹⁰⁰ Toto opatření však nebylo přijato v souvislosti s ozbrojeným konfliktem, ale ve snaze předejít ztrátám na životním prostředí. Vývoz dřevěného uhlí totiž za rok 2012 a 2013 vzrostl o 140 %, což by v případě dalšího růstu znamenalo odlesnění oblasti o rozloze 1.750 km² a vykácení téměř 10,5 miliónů stromů.¹⁰¹

Situace v Somálsku však i v současné době představuje ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti, a proto je nezbytné, aby opatření týkající se zbrojního embarga či přítomnosti jednotek AMISOM zůstala i nadále v platnosti. Rada bezpečnosti OSN se proto postupnými kroky snažila o to, aby somálské orgány přebraly zodpovědnost za udržení bezpečnosti a stability v zemi. Situaci však komplikuje i další fenomén, na který Rada bezpečnosti OSN poprvé

⁹⁶ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1744. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/.2007>.

⁹⁷ Okruh osob, na které se vztahoval zákaz vstupu či průjezdu rozšířila rezoluce S/RES/2002 (2011). Konkrétně o osoby, které ohrožují prozatímní federální orgány, misi AMISOM, využívají v ozbrojeném konfliktu děti v rozporu s mezinárodním právem a osoby, které jsou odpovědné za porušování mezinárodního práva v souvislosti s násilím na civilistech, zejména ženách a dětech. Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/2002. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/>. 2011.

⁹⁸ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1844. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/.2008>.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/2036. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/.2012>.

¹⁰¹ Zpráva monitorovací skupiny č. S/2013/413 [online]. United Nations, 2013 [cit. 18.10.2015]. Dostupné na <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2013/413>.

reagovala vydáním rezoluce S/RES/1816 (2008), konkrétně šlo o pirátství a ozbrojené loupeže proti námořním plavidlům. Ačkoliv může mít pirátství spojitost s ozbrojeným konfliktem a způsobenou nestabilitou v zemi, není předmětem této diplomové práce¹⁰².

6.2 Ozbrojený konflikt v Jugoslávii

Konec Studené války a devadesátá léta představovala pro jihovýchodní Evropu období ozbrojených konfliktů se snahou o vyhlášení nezávislosti jednotlivých států Socialistické federativní republiky Jugoslávie (SFRJ). Po jejím rozpadu vznikly z SFRJ tyto samostatné státy – Bosna a Hercegovina, Chorvatsko, Makedonie, Slovinsko a Svazová republika Jugoslávie (SRJ). Republika SRJ se později rozdělila na dva samostatné státy – Srbsko a Černá Hora.¹⁰³ Jednotlivé konflikty si vyžadovaly individuální řešení a je třeba takovým způsobem k jejich analýze i přistoupit. Takto k nim přistoupila i Rada bezpečnosti OSN ve svých rezolucích, přestože spolu jednotlivé konflikty úzce souvisejí, a to nejen z územního hlediska.

Ihned během prvních ozbrojených útoků na území SFRJ přijala Rada bezpečnosti rezoluci S/RES/713 (1991), kde vyjádřila velké znepokojení nad situací v SFRJ a vyzvala všechny zneprátelené strany k okamžitému ukončení všech nepřátelských akcí. Z hlediska aplikace kapitoly VII Charty OSN je však důležitý fakt, že označila situaci za ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti. V souvislosti s tímto označením zopakovala svoji primární odpovědnost za udržení mezinárodního míru a bezpečnosti. Takové určení (zda se jedná o ohrožení míru, porušení míru nebo útočný čin) podle čl. 39 Charty je předpokladem pro další krok vedoucí k přijetí nezbytných opatření, a to v případě, že nelze dosáhnout úspěšného dialogu mezi zneprátelenými stranami.¹⁰⁴

Ve snaze předejít ozbrojeným konfliktům reagovala Rada bezpečnosti vydáním závazného rozhodnutí ve výše zmíněné rezoluci, týkajícího se embarga na dovoz zbraní a vojenského vybavení na území Jugoslávie. V této souvislosti tak členské státy OSN měly povinnost postupovat dle čl. 25 Charty a implementovat toto opatření do svého právního řádu.

Situace se však i nadále zhoršovala a konflikt se rozrůstal na území dalších států Socialistické federativní republiky Jugoslávie. Rada bezpečnosti tak musela přistoupit k dalším opatřením podle kapitoly VII Charty OSN, neboť konflikt představoval i nadále ohrožení pro

¹⁰² Okrajově lze vybrat některá opatření, která Rada bezpečnosti přijala. Dle čl. 42 povolila na dobu 6 měsíců (později bylo toto opatření prodlouženo) státům spolupracujícím s prozatímní somálskou vládou vstup do teritoriálních vod Somálska s oprávněním použít všech nezbytných prostředků k potlačení pirátství. Mezi tyto prostředky bylo později zahrnuto nasazení námořních plavidel a vojenských letadel. V souvislosti s pirátstvím Rada vyzvala k důraznějšímu dodržování zbrojního embarga přijatého rezolucí S/RES/733 (1992). Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1816. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/.2008>.

¹⁰³ Publikace OSN. *Fakta a čísla OSN: Základní údaje o Organizaci spojených národů*. Praha: Informační centrum OSN, 2002, s. 77.

¹⁰⁴ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/713. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/.1991>.

mezinárodní mír a bezpečnost. Ačkoliv Rada vyzvala nepřátelené strany k okamžitému ukončení všech bojů¹⁰⁵, ty přijaté rezoluce nerespektovaly a konflikt vyžadoval přijetí dalších opatření. Dne 30. května 1992 tak Rada přijala rezoluci S/RES/757 (1992), ve které rozhodla o některých zákazech vztahujících se na SRJ.¹⁰⁶

Z této rezoluce je patrné, že se Rada bezpečnosti zaměřila na omezení jakékoliv podpory Svazové republiky Jugoslávie. Omezení a kontrola finančních zdrojů je logickým a často i klíčovým krokem k rychlému vyřešení probíhajícího konfliktu. Ostatně tomu napovídá i hlasování o této rezoluci, kdy pro její přijetí hlasovalo 13 členů, proti nehlasoval žádný člen Rady bezpečnosti OSN. Čína a Zimbabwe se zdržely hlasování s odůvodněním, že je třeba vést nepřátelené strany k mírovému dialogu a nikoliv používat opatření dle kapitoly VII Charty OSN.¹⁰⁷

Ačkoliv působily na území bývalé Jugoslávie jednotky mise UNPROFOR, neměly žádnou pravomoc k použití síly. K upravení jejich mandátu došlo až přijetím další rezoluce, kterou bylo jednotkám UNPROFOR uděleno oprávnění použít sílu v sebeobraně při útoku na tzv. bezpečné zóny.¹⁰⁸ Podobně tomu bylo i v případě ochrany letiště v Sarajevu. Mandát operace UNPROFOR byl ohniskem sporů mezi členy Rady bezpečnosti, zejména Čína vyjádřila své obavy v případě udělení jednotkám UNPROFOR oprávnění k použití síly. Od roku 1993 sice Rada bezpečnosti přijímala rezoluce ohledně operace UNPROFOR v souladu s kapitolou VII Charty OSN, ale mimo sebeobranu neměly jednotky UNPROFOR svolení k použití síly.¹⁰⁹

Porušování mezinárodního humanitárního práva, a to i v souvislosti s útoky na civilní obyvatelstvo, i nadále pokračovalo, a proto musela Rada bezpečnosti přistoupit k přijetí dalšího opatření. Tím bylo přijetí rezoluce S/RES/827 (1993), kterou Rada bezpečnosti OSN rozhodla o vytvoření Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii (ICTY). Tento tribunál měl pravomoc „stíhat osoby odpovědné za závažná porušení mezinárodního humanitárního práva

¹⁰⁵ Tak tomu bylo např. v rezoluci S/RES/752 (1992) vztahující se na ukončení veškerého násilí na území Bosny a Hercegoviny, neboť násilná změna hranic je nepřijatelná.

¹⁰⁶ - zákaz dovozu a vývozu zboží na území Svazové republiky Jugoslávie.

- omezení počtu diplomatických a konzulárních pracovníků v SRJ.

- zabránění účasti na sportovních akcích osobám nebo skupinám reprezentujících SRJ.

- přerušení vědecké, kulturní a technické spolupráce a omezení vzájemné návštěvy za tímto účelem.

- zákaz vzletnutí, přeletu nebo přistání letadel na území členského státu mířících ze SRJ nebo do SRJ, ledaže by tento let byl schválen k humanitární pomoci.

- zákaz poskytování inženýrských prací, servisu a údržby letadel registrovaných ve Svazové republice Jugoslávie.

- zákaz poskytování finančních prostředků, popř. jiných průmyslových nebo veřejných služeb SRJ a zabránění v takovém jednání i státním příslušníkům členského státu. Opět s výjimkou plateb za humanitárním účelem. Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/Res/757. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/1992>.

¹⁰⁷ Zápis z jednání Rady bezpečnosti č. S/Pv.3082 [online]. United Nations, 1992 [cit. 20.4.2015]. Dostupné na <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.3082>.

¹⁰⁸ Tento mandát byl upraven rezolucí Rady bezpečnosti S/RES/836 (1993).

¹⁰⁹ GRAY, Christine. *International Law and the Use of Force*. Third edition. New York: Oxford University Press, 2008. s. 282 – 284.

spáchaná na území bývalé Jugoslávie od roku 1991 v souladu s ustanovením jeho Statutu.¹¹⁰ Spolu s rezolucí byl přijat také Statut Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii a jeho jednací řád. K přijetí této rezoluce vedla mimo jiné i zpráva generálního tajemníka Butruse – Butruse Ghalího, ve které píše následující: „ Lord Owen a já věříme, že zvěrstva spáchaná v bývalé Jugoslávii jsou nepřijatelná a osoby, jež jsou vinny za spáchané válečné zločiny, by měly být postaveny před soud. Proto doporučujeme, aby byl ustanoven mezinárodní soudní tribunál.“¹¹¹ Přijatou rezolucí vznikla členským státům povinnost spolupracovat s tribunálem ICTY a byly povinny implementovat přijatou rezoluci do svého vnitrostátního právního řádu. Vytvořením tribunálu ICTY mělo dojít k potrestání osob zodpovědných za závažná porušení Ženevských úmluv z roku 1949, porušování válečného práva, spáchání genocidy a zločinů proti lidskosti.¹¹²

Situace na území bývalé Jugoslávie, zejména na území Bosny a Hercegoviny byla nadále vážná, především zajištění humanitární pomoci bylo vzhledem k trvajícím útokům obtížné. Rada bezpečnosti OSN proto přijala rezoluci S/RES/781 (1992), ve které rozhodla o zákazu vojenských přeletů ve vzdušném prostoru Bosny a Hercegoviny (tzv. *no-fly zone*). Rada bezpečnosti tak jednala v souladu s rezolucí S/RES/770 (1992), ve které vyzvala všechny členské státy k zajištění ochrany dodávek humanitární pomoci. Z působnosti zákazu vojenských přeletů byly vyňaty jednotky UNPROFOR a jednotky zajišťující humanitární pomoc.¹¹³ Zákaz byl zanedlouho rozšířen na všechna letadla a helikoptéry nad územím Bosny a Hercegoviny.¹¹⁴

I přes veškerá varování však docházelo k porušování zákazu dovozu zbraní a ostatních přijatých opatření. Rada bezpečnosti OSN proto přijala rezoluci S/RES/787 (1992) ve které rozhodla:

- o zákazu přepravy ropy, ropných produktů, uhlí, energetického zařízení, železa, oceli, ostatních kovů, chemikálií, gumy, pneumatik, vozidel, letadel a motorových prostředků všech typů, s výjimkou povolení výboru ustanoveného v rezoluci S/RES/724 (1991),
- dále rozhodla, že plavidlo řízené osobou pocházející ze Svazové republiky Jugoslávie, má být považováno za plavidlo SRJ bez ohledu na vlajku, pod kterou se plaví,

¹¹⁰ Čl. 1 Statutu ICTY.

¹¹¹ Zpráva generálního tajemníka č. S/25221 [online]. United Nations, 1993 [cit. 14.10.2015]. Dostupné na <http://www.un.org/es/comun/docs/index.asp?symbol=S/25221&referer=http://www.un.org/en/sc/meetings/s_earchrecords.asp&Lang=E>.

¹¹² Čl. 2 až čl. 5 Statutu ICTY.

¹¹³ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/781. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/.1992>.

¹¹⁴ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/816. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/.1993>.

- a vyzvala všechny členské státy k přijetí nezbytných opatření pro zastavení plaveb za účelem kontroly nákladu a řádné implementace rezolucí S/RES/713 (1991) a S/RES/757 (1992).¹¹⁵

V důsledku dalšího porušování mezinárodního humanitárního práva a útoků proti civilnímu obyvatelstvu přijala Rada bezpečnosti rezoluci S/RES/820 (1993), ve které rozhodla o opatřeních nezahrnujících užití ozbrojené síly. Takovým opatřením bylo povolení dovozu a vývozu zboží (s výjimkou humanitárních zásob, jako např. potraviny a léky) na území Chorvatska a Bosny a Hercegoviny pouze se souhlasem chorvatské vlády, resp. bosenské vlády. Dále byly členské státy povinny přijmout opatření k zabránění zneužití zboží, které bylo určeno do chráněných zón v Chorvatsku a Bosně a Hercegovině. Současně Rada bezpečnosti rozhodla, že přeprava zboží po řece Dunaj bude povolena pouze se souhlasem výboru ustanoveného v rezoluci S/RES/724 (1991). Dohled a kontrola plaveb po řece Dunaj byla svěřena pobřežním státům, které za ni nesly odpovědnost. Proto byly tyto státy oprávněny kontrolovat a prověřovat zboží a cíl plavby těchto dopravních prostředků. Touto rezolucí Rada také rozhodla o zmrazení účtů osob a ostatních entit, které přímo nebo nepřímo podporovaly úřady Svazové republiky Jugoslávie nebo jim poskytovaly obchodní či průmyslový prospěch. Dalším opatřením v této rezoluci byl zákaz přepravy všech druhů zboží přes území Svazové republiky Jugoslávie nebo do přístavů SRJ, s výjimkou dovozu zdravotních potřeb, jídla a humanitárních potřeb a dále s výjimkou přeprav, kterým bylo uděleno povolení výborem. Státy sousedící se SRJ byly povinny zabránit průjezdu všech nákladních a kolejových vozidel na území SRJ nebo z jejího území. Výjimku z tohoto zákazu představovaly určené hraniční přechody, kde tato vozidla byla kontrolována. Všechny členské státy pak mohly v případě podezření z porušení rezolucí S/RES/713 (1991), S/RES/757 (1992) a S/RES/787 (1992) zadržet všechna plavidla, nákladní vozidla, kolejová vozidla a letadla, která se nacházela na jejich území. Náklady, které tímto jednáním vznikly, mohly být vyúčtovány vlastníkům těchto dopravních prostředků. Dále Rada bezpečnosti rozhodla o zákazu poskytování jakýchkoliv služeb (finančních i nefinančních) osobám a orgánům jednajícím ve spojitosti se SRJ. Tento zákaz se nevztahoval na poštovní služby, telekomunikační služby a právní služby v souladu s rezolucí S/RES/757 (1992) a dále na služby spojené s poskytováním humanitární pomoci. Poslední opatření přijaté touto rezolucí se vztahovalo na zákaz obchodní námořní dopravy v teritoriálních vodách SRJ.¹¹⁶

Vzhledem k vyhlášení nezávislosti republiky Bosny a Hercegoviny byl Radě bezpečnosti předložen návrh na vynětí tohoto nově vzniklého a nezávislého člena OSN, resp. vlády Bosny a Hercegoviny z působnosti embarga na dovoz zbraní přijatého v rezoluci S/RES/713 (1991). Tato

¹¹⁵ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/787. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/.1992>.

¹¹⁶ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/820. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/.1993>.

rezoluce nakonec nebyla přijata, neboť neobdržela potřebný počet kladných hlasů pro její přijetí, když se státy Číny, Francie, Ruské federace, Velké Británie, Brazílie, Maďarska, Japonska, Nového Zélandu a Španělska zdržely hlasování.¹¹⁷

I přes snahu Rady bezpečnosti OSN dosáhnout ukončení všech nepřátelských akcí, docházelo i nadále k ozbrojeným útokům. Nejvíce postižené oblasti pak byly např. Srebrenica, Goražde či Tuzla. Rada proto rozhodla v souladu s kapitolou VII Charty OSN o použití všech nezbytných prostředků k zajištění bezpečnosti v zónách Sarajeva, Srebrenicy, Tuzly, Žepy, Goražde a Bihače. Snahou tak bylo zabránit dalším násilnostem v těchto zónách a umožnit návrat civilistů do svých domovů. V této souvislosti bylo členským státům povoleno užití všech nezbytných prostředků, včetně vzdušné podpory v okolí těchto zón.¹¹⁸ Stejně řešení zvolila Rada bezpečnosti OSN i v bezpečných zónách na území Chorvatska v rezoluci S/RES/958 (1994).

Na druhé straně však Rada bezpečnosti OSN musela přijmout i taková opatření, která znamenala zákaz podpory bosensko-srbských ozbrojených sil. Ať už se jednalo o podporu ekonomickou nebo neekonomickou. Současně s tímto opatřením pak Rada bezpečnosti rozhodla o zmrazení účtu osobám a všem entitám, které poskytují bosensko-srbským ozbrojeným silám prospěch.¹¹⁹ Jednalo se tak o stejná opatření, která byla přijata v souvislosti s podporou Svazové republiky Jugoslávie. Tato sankce byla přijata z toho důvodu, že bosenská Srbové odmítali přijmout mírové dohody.¹²⁰

Situace mezi SRJ a bosensko-srbskými silami dospěla až do takové fáze, že se SRJ rozhodla uzavřít společné hranice. Na tento krok zareagovala Rada bezpečnosti pozastavením některých opatření přijatých v rezoluci S/RES/757 (1992) a rezoluci S/RES/820 (1993), pokud bude tento stav dodržován oběma stranami.¹²¹ Přes hranice tak mohly procházet pouze dodávky s humanitární pomocí.

Poté, co došlo ke zlepšení situace mezi oběma stranami, rozhodla Rada bezpečnosti o zrušení zákazu na dovoz zbraní, a to v několika etapách.¹²² Pozastavila většinu opatření s podmínkou, že SRJ i bosensko-srbské síly stáhnou všechny své jednotky z nepřátelských území.¹²³ Rezolucí S/RES/1074 (1996) pak Rada bezpečnosti rozhodla o ukončení všech zbývajících opatřeních proti SRJ a bosensko-srbským ozbrojeným silám.

¹¹⁷ Návrh usnesení Rady bezpečnosti OSN S/25997. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/>.1993 ve spojení se zápisy z hlasování dostupnými na http://www.un.org/en/sc/repertoire/93-95/93-95_04.pdf#page=4.

¹¹⁸ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/836. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/>.1993.

¹¹⁹ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/942. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/>.1994.

¹²⁰ GRAY, Christine. *International Law and the Use of Force*. Third edition. New York: Oxford University Press, 2008. s. 267.

¹²¹ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/943. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/>.1994.

¹²² Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1021. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/>.1995.

¹²³ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1022. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/>.1995.

Na ozbrojený konflikt na území Chorvatska reagovala Rada bezpečnosti zřízením operace UNCRO, jež měla vést Chorvatskou republiku a místní srbské ozbrojené skupiny k dodržení příměří, zajištění dodávek humanitární pomoci, kontrolovat provádění rezolucí Rady bezpečnosti a kontrolovat hranice Chorvatska s Bosnou a Hercegovinou a SRJ.¹²⁴ Operace UNCRO však neměla mandát, který by ji opravňoval k použití síly. Takový mandát neměla ani následná operace UNTAES, která působila na území Chorvatska na základě rozhodnutí Rady bezpečnosti v rezoluci S/RES/1037 (1996).

6.3 Ozbrojený konflikt ve Rwandě

V první polovině 90. let 20. století čelila Organizace spojených států dalšímu nebezpečí, které představovalo ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti. Na území Rwandy docházelo k útokům několika ozbrojených skupin, které se později vyčlenily do dvou odlišných a proti sobě stojících etnik, na jedné straně Tutsiové a na druhé Hutuové.¹²⁵ Jednání Hutuů, spočívající v organizovaném usmrcování příslušníků druhé skupiny, pak naplňovalo znaky genocidia dle Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia ze dne 8. prosince 1948.¹²⁶ Ozbrojený konflikt během několika let eskaloval, až vyústil v tzv. občanskou válku, která znamenala nejen ohrožení bezpečnosti uvnitř státu, ale především kvůli pronikání konfliktu do okolních států jej nakonec Rada bezpečnosti v rezoluci S/RES/918 (1994) označila za ohrožení míru a bezpečnosti.

Reakcí Rady bezpečnosti na probíhající vnitrostátní ozbrojený konflikt na území Rwandy, vysídlování a zvýšený počet uprchlíků bylo přijetí rezoluce S/RES/872 (1993), na jejímž základě byla založena mírová mise OSN nazvaná UNAMIR. Účelem založení byla snaha monitorovat dodržování podmínek mírové dohody uzavřené ve městě Arusha, která měla vést k ukončení všech bojů mezi jednotlivými nepřátelými skupinami. Mírová mise UNAMIR měla mimo jiné pomoci uprchlíkům v jejich návratu do Rwandy, koordinovat humanitární pomoc ve Rwandě a monitorovat bezpečnostní situaci v zemi.¹²⁷ Nutno říci, že působení UNAMIR mělo trvat pouhých šest měsíců a celkově byly pravomoci členů mise velmi omezené, především pak na monitorovací činnost. Nejednalo se však o opatření Rady bezpečnosti OSN ve smyslu ust. článku

¹²⁴ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/981. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/.1995>.

¹²⁵ ADJOVI, Roland; KNUST, Nandor. Rwanda. In WOLFRUM, Rüdiger (ed). *The Max Planck Encyclopedia of Public International Law*. Vol. VIII. New York: Oxford University Press, 2012. s. 1069 - 1071.

¹²⁶ Dle čl. 2 této Úmluvy se genocidiem rozumí kterýkoli z níže uvedených činů, spáchaných v úmyslu zničit úplně nebo částečně některou národní, ethnickou, rasou nebo náboženskou skupinu jako takovou:

- a) usmrcení příslušníků takové skupiny;
- b) způsobení těžkých tělesných ublížení nebo duševních poruch členům takové skupiny;
- c) úmyslné uvedení kterékoli skupiny do takových životních podmínek, které mají přivodit její úplné nebo částečné fyzické zničení;
- d) opatření směřující k tomu, aby se v takové skupině bránilo rození dětí;
- e) násilné převedení dětí z jedné skupiny do jiné.

¹²⁷ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/872. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/.1993>.

39 Charty OSN. Rada bezpečnosti OSN ani Sekretariát OSN nepovažovaly za nutné posilovat pravomoce mise UNAMIR a rozšířit mandát UNAMIR v souladu s kapitolou VII Charty OSN.¹²⁸ Ke zdrženlivému postoji Rady bezpečnosti OSN přispěl ostatně i vývoj událostí mise OSN v Somálsku, ve kterých bylo zabito 18 amerických vojáků.¹²⁹ Na základě všech těchto skutečností Rada bezpečnosti OSN postupovala ve Rwandě velmi obezřetně a snažila se vyvarovat jakémukoliv aktivnímu zásahu do probíhajícího konfliktu.

Aktivní zákrok Rady bezpečnosti OSN vyžadovala situace až po smrti rwandského prezidenta a útocích na jednotky mírové mise UNAMIR. V této souvislosti rozšířila Rada bezpečnosti počet jednotek UNAMIR na 5500 a povolila použití zbraně a jiných prostředků v případech sebeobrany a k ochraně obyvatel, humanitárních pracovníků a pracovníků OSN. V rezoluci S/RES/918 (1994) Rada bezpečnosti OSN poprvé na území Rwandy postupovala podle kapitoly VII. Charty OSN. V souvislosti s čl. 41 Charty OSN rozhodla, že všechny členské státy jsou povinny zabránit jakémukoliv dodávání a prodeji zbraní, střeliva, vojenských zařízení a vybavení. Vzhledem k této uložené povinnosti a čl. 25 Charty OSN, ve kterém se členské státy zavazují přijmout a provést rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN, tak měly členské státy povinnost aktivně zasahovat proti dovozu vojenského materiálu do Rwandy. Rada bezpečnosti OSN touto rezolucí cílila na jedno z ohnisek většiny ozbrojených konfliktů, kterým je obchod se zbraněmi, ať již legální nebo nelegální. Dohled nad provedením této rezoluce jednotlivými členskými státy a postupem při jejím porušení pak Rada bezpečnosti svěřila výboru složenému ze všech členů Rady bezpečnosti.¹³⁰

Mírová mise UNAMIR i nadále plnila úkoly, které jí byly svěřeny, především poskytování pomoci uprchlíkům, dohled nad humanitárními aktivitami a snaha o zajištění veřejného pořádku. Stále však působila v mezích kapitoly VI Charty OSN. Pravomoc jednat v mezích kapitoly VII Charty OSN schválila Rada bezpečnosti OSN rezolucí S/RES/929 (1994). Nejednalo se však o oprávnění udělené jednotkám UNAMIR, ale některým členským státům, které se zavázaly přispět k zajištění bezpečnosti uprchlíků, civilních osob a humanitárních záchranných akcí.¹³¹ Tyto státy tak byly k plnění svých úkolů oprávněny použít všech nezbytných prostředků. Rozhodnutí Rady bezpečnosti vyplývalo mimo jiné ze zprávy francouzského velvyslance Jeana-Bernarda Merimee, který poukazoval na katastrofickou situaci ve Rwandě a ochotě členských států, zejména Francie

¹²⁸ KOVANDA, Karel. Česká republika v Radě bezpečnosti OSN. Genocida ve Rwandě, 1994. *Mezinárodní vztahy*, 2004, číslo 3, s. 45 – 65.

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ Jednalo se o tyto úkoly:

- a) přispět k bezpečnosti a ochraně vysídlených osob, uprchlíků a civilistů v ohrožení a zabezpečení humanitárních oblastí
- b) a dále zajistit bezpečnost humanitárních a jejich podporu. Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/Res/925. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/.1994>.

a Senegalu, poskytnout vojenskou pomoc. Merimee také žádal o udělení mandátu této operace v souladu s kapitolou VII Charty OSN.¹³²

Dne 8. listopadu 1994 rozhodla Rada bezpečnosti o dalším opatření podle kapitoly VII Charty OSN. Rezolucí S/RES/955 (1994) přijala Statut Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu (ICTR)¹³³. Tímto Statutem byl založen mezinárodní trestní tribunál, který měl dle čl. 1 Statutu ICTR stíhat osoby odpovědné za závažná porušení mezinárodního humanitárního práva spáchaná na území Rwandy a rwandskými občany odpovědnými za spáchání těchto vážných porušení na území sousedních států, a to v období od 1. ledna 1994 do 31. prosince 1994¹³⁴. Tribunálu ICTR byla svěřena pravomoc trestat osoby odpovědné za spáchání genocidy, zločinů proti lidskosti a závažných porušení Ženevských úmluv ze dne 12. srpna 1949 a Dodatkového protokolu II ze dne 8. června 1977.¹³⁵ Proti přijetí této rezoluce hlasovala Rwanda. Zástupce Rwandy, pan Bakuramutsa, k tomu sdělil, že ačkoliv je rád, že Rada bezpečnosti OSN reagovala na spáchané zločiny založením mezinárodního tribunálu, tak situace ve Rwandě v roce 1994 byla pouhým vyústěním dlouhodobého plánování genocidy¹³⁶ a ani struktura tribunálu nebyla dle rwandské vlády efektivní ke stíhání spáchaných zločinů. Z těchto důvodů hlasovala Rwanda proti přijetí této rezoluce. Na přijetí rezoluce to však nemělo vliv, neboť kromě Číny hlasovali pro přijetí všichni členové Rady bezpečnosti OSN, včetně České republiky.¹³⁷ Po tribunálu ICTY se tak jednalo o další mezinárodní tribunál přijatý opatřením dle čl. 41 Charty OSN.¹³⁸

V souvislosti se založením mezinárodního tribunálu ICTR byl také upraven mandát mírové mise UNAMIR, které byly svěřeny pravomoce v oblasti bezpečnosti pracovníků mezinárodního tribunálu ICTR, včetně úřadu žalobce. Dále měly jednotky UNAMIR přispět k výcviku národní policie a pomoci rwandské vládě s bezpečným návratem uprchlíků.¹³⁹ Po přijetí této rezoluce pak postupně docházelo ke snižování počtu jednotek UNAMIR a prodlužování doby trvání mise. Nikdy však nebyl mandát mise UNAMIR udělen v rámci kapitoly VII Charty OSN. Nešlo tak o opatření dle čl. 42 Charty OSN. Vystává tedy otázka, proč Rada bezpečnosti neupravila mandát

¹³² MERIMEE, Jean-Bernard. *Letter dated 20 June 1994 from the permanent representative of France to the United Nations addressed to the Secretary-General* [online]. United Nations, 1994 [cit. 18.12.2015]. Dostupné na <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/1994/734>.

¹³³ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/955. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/.1994>.

¹³⁴ Čl. 1 Statutu ICTR.

¹³⁵ Čl. 2, 3 a 4 Statutu ICTR.

¹³⁶ Např. vyvraždění skupiny Tutsiů v Mutaře v roce 1990, zabití více než 300 Tutsiů v Bugesere v roce 1992, zatčení více než 8.000 Tutsiů v roce 1990, při kterém většina zemřela v důsledku zatýkání, mučení a ponižujícím zacházení. Zápis z jednání Rady bezpečnosti č. S/PV.3453 [online]. United Nations, 1994 [cit. 14.10.2015]. Dostupné na <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.3453>.

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ S ohledem na skutečnost, že mezinárodní tribunál ICTR byl založen opatřením Rady bezpečnosti OSN, byly veškeré změny týkající se tribunálu přijaty také ve formě opatření Rady bezpečnosti OSN dle kapitoly VII Charty OSN. Opatření tak byli jmenování soudci tribunálu ICTR, přijímány dodatky Statutu ICTR nebo jmenován žalobce tribunálu.

¹³⁹ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/997. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/.1995>.

mise, když ve Rwandě docházelo k zločinům proti lidskosti a genocidě v takovém rozsahu?. Jak uvádí Kovanda, mohl být jedním z důvodů průběh konfliktu v Somálsku.¹⁴⁰ Rada bezpečnosti však zaujala při úpravě mandátu UNAMIR postoj nezasahovat aktivně do konfliktu, což jí bývá mnohdy vyčítáno.

Poté, co se stabilizoval vládní aparát v zemi, rozhodla Rada bezpečnosti v souladu s kapitolou VII Charty OSN, že zákaz dovozu zbraní a vojenského materiálu do Rwandy dle rezoluce S/RES/918 (1994) neplatí pro dovoz tohoto materiálu rwandské vládě. Pro možnost monitorovat obchod se zbraněmi byl tento dovoz povolen jen přes některé vstupní hraniční body.¹⁴¹ Na ostatní obchody se zbraněmi a vojenským materiálem a jejich dovoz do Rwandy platilo i nadále embargo. Současně si však Rada bezpečnosti OSN byla vědoma rizika spojeného s obchodem se zbraněmi, a proto podmínila dovoz vojenského materiálu rwandské vládě oznamovací povinnosti výboru ustanovenému rezolucí S/RES/918 (1994).¹⁴² Tyto zákazy byly zrušeny až rezolucemi S/RES/1749 (2007) a S/RES/1823 (2008), neboť v tuto dobu již nebylo třeba, aby tato opatření byla nadále v platnosti.

6.4 Ozbrojený konflikt v Kosovu

V souvislosti s rozpadem bývalé Jugoslávie, probíhajícími ozbrojenými konflikty na jejím území a zrušením kosovské autonomie docházelo k narůstajícímu napětí mezi Svazovou republikou Jugoslávie a kosovskými Albánci, zejména kosovskou osvobozenou armádou (KOA).¹⁴³ Ze strany KOA docházelo ke stále častějším útokům, kterým musela SRJ čelit. Zhoršující se situaci zaznamenala i tzv. kontaktní skupina složená ze států Francie, Německa, Itálie, Ruské federace, Velké Británie a USA, která Radě bezpečnosti navrhla mimo jiné přijmout opatření ve vztahu k zákazu dovozu zbraní do SRJ, včetně oblasti Kosova a dále zákaz dovážení do SRJ takové prostředky, které by mohly být použity k represím ze strany SRJ.¹⁴⁴

Rada bezpečnosti v souladu se zprávou kontaktní skupiny a dalšími zprávami o potlačování demonstrací v Kosovu srbskými policejními silami přijala opatření, kterým zakázala dovoz zbraní, vojenského materiálu a vojenských vozidel do SVJ, včetně Kosova. Tímto zákazem se také mělo předejít jakémukoliv školení a výcviku pro teroristické útoky. Současně Rada bezpečnosti rozhodla o zřízení výboru, který měl za úkol kontrolovat dodržování této rezoluce, přijímat

¹⁴⁰ KOVANDA, Karel. Česká republika v Radě bezpečnosti OSN. Genocida ve Rwandě, 1994. *Mezinárodní vztahy*, 2004, číslo 3, s. 45 – 65.

¹⁴¹ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1011. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/>.1995.

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ Publikace OSN. *Fakta a čísla OSN: Základní údaje o Organizaci spojených národů*. Praha: Informační centrum OSN, 2002, s. 93.

¹⁴⁴ Prohlášení členů kontaktní skupiny č. S/1998/223 [online]. United Nations, 1998 [cit. 19.12.2015]. Dostupné na <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/1998/223>.

veškeré podněty o porušování zbrojního embarga a doporučit vhodné opatření k nápravě a podávat pravidelné zprávy Radě bezpečnosti.¹⁴⁵

Situace se nadále zhoršovala a zejména díky tvrdým zásahům proti civilnímu obyvatelstvu docházelo k nárůstu uprchlíků do sousedních zemí. Rada bezpečnosti pak v rezoluci S/RES/1199 (1998)¹⁴⁶ potvrdila, že zhoršující se situace v Kosovu představuje hrozbu pro mezinárodní mír a bezpečnost. Proto rozhodla, že pokud nebudou dodržena opatření dle této rezoluce a rezoluce S/RES/1160 (1998), přijme další opatření k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti.

Jelikož nebyla tato opatření dodržována, přijala Rada bezpečnosti rezoluci S/RES/1244 (1999), ve které rozhodla o mezinárodní přítomnosti bezpečnostních a civilních složek na území Kosova. Toto opatření bylo přijato dle čl. 41 Charty OSN, jednalo se tak o opatření nezahrnující užití síly. Vedle toho rozhodla Rada o stáhnutí vojenských jednotek SRJ z území Kosova. Rada následně vyzvala obě strany k přijetí dohody, která by respektovala územní celistvost a princip suverenity SRJ a zároveň odzbrojení kosovské osvobozené armády.¹⁴⁷

Mezinárodním bezpečnostním složkám byla udělena pravomoc udržovat a v případě potřeby i vynutit příměří a zároveň vytvořit bezpečné podmínky pro návrat uprchlíků a vystěhovaných osob. Současně s tím měly tyto složky zajistit veřejný pořádek do doby, než bude tato pravomoc svěřena mezinárodním civilním složkám. V této rezoluci však Rada výslovně nepovolila použití síly nebo všech nezbytných prostředků k vytvoření bezpečného prostředí (zejména jednotkám KFOR). Rusko a Čína totiž odmítaly udělení mandátu těmto jednotkám, který by umožňoval použití síly.¹⁴⁸ Mezinárodní civilní složky pak měly provádět základní funkce civilní správy a později přenést všechny své pravomoce na kosovské instituce.¹⁴⁹

V souvislosti s kosovským konfliktem je třeba ještě zmínit, že Rada bezpečnosti nepřijala rezoluci, ve které požaduje okamžité ukončení všech prostředků včetně použití síly proti SRJ. Návrh podaný Čínou, Namibií a Ruskou federací zbylé státy zamítly s odůvodněním, že situace v Kosovu představuje humanitární krizi a v případě, že by byla tato rezoluce přijata, docházelo by k dalším etnickým čistkám a zhoršení situace v Kosovu.¹⁵⁰

¹⁴⁵ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1160. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/.1998>.

¹⁴⁶ Při hlasování o přijetí rezoluce se Čína zdržela hlasování s odůvodněním, že jde o vnitrostátní konflikt SRJ, a proto by si tento konflikt měla vyřešit sama SRJ. Zápis z jednání Rady bezpečnosti č. S/PV.3930 [online]. United Nations, 1998 [cit. 20.4.2015]. Dostupné na <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.3930>.

¹⁴⁷ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/Res/1244. In: <http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions/.1999>.

¹⁴⁸ GRAY, Christine. *International Law and the Use of Force*. Third edition. New York: Oxford University Press, 2008. s. 342.

¹⁴⁹ Tamtéž.

¹⁵⁰ Zápis z jednání Rady bezpečnosti č. S/PV.3989 [online]. United Nations, 1999 [cit. 20.4.2015]. Dostupné na <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.3989>.

7 Vliv aplikace čl. 39 Charty OSN Radou bezpečnosti na jeho interpretaci

Rada bezpečnosti jako nositelka primární odpovědnosti za udržení mezinárodního míru a bezpečnosti musela v ozbrojených konfliktech uvedených v přecházející kapitole rozhodnout o několika opatřeních, ať již dle čl. 42 obsahujících použití síly či čl. 41. Ostatně od konce Studené války značně vzrostlo množství přijatých opatření. Především v roce 1996 se změnil přístup v jejich jednotlivých přijímáních. Opatření podle čl. 41 Charty OSN směřovala převážně proti konkrétním oblastem tak, aby se minimalizoval jejich vliv na civilní obyvatelstvo. Následně ubylo přijatých opatření dle čl. 42, které byly důkladně přezkoumávány.¹⁵¹

Z uvedených ozbrojených konfliktů je patrné, že ve všech případech bylo v souladu s kapitolou VII Charty OSN prvním opatřením rozhodnuto o zákazu dovozu zbraní do oblastí, kde konflikt probíhal. Tím se Rada bezpečnosti snažila zabránit rozšiřování konfliktu do sousedních států, popř. co nejvíce oslabit ozbrojené skupiny. Nutným předpokladem pro přijetí těchto opatření pak bylo určení, že situace představují ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti, které bylo ve všech případech splněno. Ani v jednom z předmětných ozbrojených konfliktů tedy nešlo o porušení míru ani o útočný čin.

V případě Somálska byla specifickým rozhodnutím Rady bezpečnosti rezoluce S/RES/794 (1992), ve které bylo rozhodnuto o udělení souhlasu jednotkám UNITAF použít všech nezbytných prostředků, a to včetně použití síly k ochraně dodávek s humanitární pomocí. Šlo o vůbec první případ použití kapitoly VII k ochraně humanitární pomoci v ozbrojeném konfliktu.¹⁵² Významným rozhodnutím pak bylo přetransformování mandátu UNITAF na UNOSOM II v rezoluci S/RES/814 (1993), který opravňoval jednotky UNOSOM II k použití síly za stejného předpokladu, jako tomu bylo u jednotek UNITAF. Tato opatření byla však často kritizována s odůvodněním, že Rada bezpečnosti příliš zasahuje do vnitrostátního konfliktu.¹⁵³

V ozbrojeném konfliktu ve Rwandě zvolila Rada bezpečnosti naopak postoj aktivně nezasahovat do vnitrostátního konfliktu, a tak se jednotky UNAMIR soustředily zejména na monitorování situace a podávání informací. Také tento postoj byl Radě bezpečnosti často vyčítán. Rada bezpečnosti pak spolu s členskými státy byla označena vyšetřovací komisí za hlavního nositele odpovědnosti za situaci ve Rwandě, především, že nezabránila probíhající genocidě.¹⁵⁴

¹⁵¹ FROWEIN, Jochen; KRISCH, Nico. Introduction to chapter VII. In SIMMA, Bruno (ed). *The Charter of the United Nations : A Commentary*. Second edition. Vol. 1. New York: Oxford University Press, 2002. s. 704.

¹⁵² GRAY, Christine. *International Law and the Use of Force*. Third edition. New York: Oxford University Press, 2008. s. 287.

¹⁵³ URBANOVSKÁ, Jana. Operace OSN na udržení míru v Africe po skončení studené války – předpoklady úspěchu. *Mezinárodní vztahy*, 2008, roč. 43, č. 3, s. 31.

¹⁵⁴ Publikace OSN. *Fakta a čísla OSN: Základní údaje o Organizaci spojených národů*. Praha: Informační centrum OSN, 2002, s. 77.

Zejména nerozšíření mandátu a neposkytnutí dostatečného množství vojenských jednotek bylo mezinárodním společenstvím kritizováno.¹⁵⁵

Z hlediska okamžitého řešení situace v Kosovu lze považovat opatření Rady bezpečnosti, kterým ustanovila mezinárodní správu nad oblastí Kosova, za účinné. Spojení přítomnosti mezinárodních civilních složek, mezinárodních bezpečnostních složek, poskytování humanitární pomoci, pomoci při vytváření civilních a bezpečnostních institucí a návratu uprchlíků a snaha o ekonomický růst¹⁵⁶ vedly k obnovení pořádku a stability v regionu a návratu většiny uprchlíků.

Ozbrojený konflikt na území bývalé Jugoslávie představoval ohrožení mezinárodního míru, neboť díky jeho rozšiřování se původně vnitrostátní konflikt rozrostl do mezinárodního konfliktu, také vzhledem k tomu, že jednotlivé státy bývalé Jugoslávie vyhlásily nezávislost. Ačkoliv Rada bezpečnosti přijala mnoho opatření k udržení míru v oblasti bývalé Jugoslávie, nebyla tato opatření jednotlivými stranami často dodržována. Na to Rada bezpečnosti musela reagovat přijetím dalších opatření, jako např. založení mezinárodního tribunálu ICTY, oprávnění členských států kontrolovat vzdušný prostor nad Bosnou a Hercegovinou, a to i s použitím všech nezbytných prostředků. Dále oprávnění členských států kontrolovat zboží na plavidlech na řece Dunaj, opět s použitím nezbytných prostředků. Činnost tribunálu ICTY však byla často kritizována, především z toho důvodu, že vyšetřovány nebyly všechny osoby, které se dopustily zločinů na území bývalé Jugoslávie. Především některé osoby bosenské, srbské nebo chorvatské národnosti nebyly pro tyto zločiny stíhány.¹⁵⁷ S přispěním aliance NATO a dialogu mezi jednotlivými stranami se nakonec podařilo Radě bezpečnosti zlepšit bezpečnostní situaci a stabilitu v celém jihovýchodním evropském regionu.

¹⁵⁵Když následně probíhal konflikt v Súdánu, a byl udělen mandát jednotkám Africké unie, byla Rwanda první zemí, která na toto území poslala své vojenské jednotky. ADJOVI, Roland; KNUST, Nandor. Rwanda. In WOLFRUM, Rüdiger (ed). *The Max Planck Encyclopedia of Public International Law*. Vol. VIII. New York: Oxford University Press, 2012. s. 1075 - 1076.

¹⁵⁶Dle plánu přijatého v rezoluci S/RES/1244 (1999).

¹⁵⁷Zápis z jednání Rady bezpečnosti č. S/PV.7481 [online]. United Nations, 2015 [cit. 14.10.2015]. Dostupné na <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.7481>.

8 Závěr

Při plnění povinností souvisejících s primární odpovědností Rady bezpečnosti za udržení mezinárodního míru a bezpečnosti je Radě svěřena pravomoc postupovat podle čl. 39 Charty OSN. Jde o takové ustanovení, které svoji povahou může vést k použití síly při řešení konkrétního konfliktu. Proto je jeho použití velmi diskutovaným problémem. Je totiž třeba, aby Rada zvolila takové opatření, které by v konkrétní situaci bylo účinné. Rada bezpečnosti však vždy musí jednat v souladu s cíli a zásadami Charty OSN. Z tohoto důvodu je proto třeba, aby byly splněny všechny podmínky uvedené v čl. 39. Těmito podmínkami tak jsou určeny, že došlo k porušení míru, ohrožení míru nebo útočnému činu, rozhodnutí nebo doporučení vhodného opatření a přednost opatřeních nezahrnujících užití síly. V případě, že by tyto podmínky splněny nebyly, jednala by Rada bezpečnosti v rozporu se svými zásadami a Chartou OSN. Tak např. pokud by se jednalo o vnitrostátní konflikt, porušila by Rada bezpečnosti zásadu obsaženou v čl. 2 odst. 7 Charty OSN. Stejně tak použití síly v rozporu s čl. 39 by odporovalo zásadě dle čl. 2 odst. 4 Charty OSN.

V této diplomové práci byly analyzovány čtyři ozbrojené konflikty – konflikt v Somálsku, Rwandě, bývalé Jugoslávii a Kosovu. Ve všech případech Rada určila, že jde o ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti a následně přijala jednotlivá opatření. Při rozhodování o těchto opatřeních postupovala jak podle čl. 41, tak dle čl. 42 Charty OSN.

Opatření Rada bezpečnosti byla přijata řádným postupem dle Charty OSN. S odstupem času můžeme hodnotit i vhodnost těchto opatření. Nicméně toto hodnocení není toliko otázkou právní. Z hlediska udržení mezinárodního míru se Radě bezpečnosti spolu s přispěním dalších organizací a členských států OSN nakonec podařilo částečně stabilizovat situaci v jednotlivých oblastech, i přesto je však v těchto oblastech velké riziko pro mezinárodní mír a bezpečnost. V případech jako je konflikt ve Rwandě, pak lze spatřovat ovlivnění jednotlivými opatřeními, která byla přijata v minulosti. Je to důsledek vývoje přístupu Rady bezpečnosti ke konkrétním situacím.

Po přijetí konkrétního opatření je nutné, aby bylo řádně provedeno a dodržováno. V tomto směru je třeba, aby s Radou bezpečnosti a zřízenými výbory spolupracovaly všechny státy, pro které jsou rozhodnutí Rady bezpečnosti závazná. Opatření ve vybraných konfliktech dle čl. 41 lze považovat za účinná, neboť zabraňovala rozšiřování konfliktu a podporování takových jednání, která jsou v rozporu nejen s Chartou OSN. Praxe Rady bezpečnosti v případě použití čl. 42 je v současné době poněkud rozdílná, než tomu bylo po konci Studené války. Na základě zkušeností z vybraných konfliktů Rada bezpečnosti nyní důsledně přezkoumává použití čl. 42

Charty OSN. Klíčovou otázkou pak často bývá, zda povolit misím OSN takový mandát, který by je opravňoval k použití síly a dalších nezbytných prostředků k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti.

Je tedy třeba zmínit, že některá přijatá opatření mohou být v okamžiku jejich přijetí účinným prostředkem k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, avšak z dlouhodobého hlediska mohou působit spíše negativně. Otázku nad přijatými opatřeními mohou vyvolat i politické vztahy (ať již mezi členy RB nebo vůči agresorovi). V případě, že přijaté opatření zamezí dalšímu ohrožování nebo porušování mezinárodního míru a bezpečnosti nebo ho alespoň sníží, lze takové opatření považovat za účinné. Z těchto všech uvedených skutečností považuji otázky uvedené v úvodu diplomové práce za zodpovězené.

Použité zdroje

Primární zdroje

1. DAVID, Vladislav a kol. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. 2. vyd. Praha: Leges, 2011, 448 s. ISBN 978-80-87212-86-8.
2. DELBRÜCK, Jost. Article 24. In SIMMA, Bruno (ed). *The Charter of the United Nations : A Commentary*. Second edition. Vol. 1. New York: Oxford University Press, 2002. 895 s. ISBN 978-0-19-924449-2.
3. DIXON, Martin. *Textbook on International Law*. Sixth Edition. New York: Oxford University Press Inc., 2007. 372 s. ISBN 9780199208180.
4. FROWEIN, Jochen; KRISCH, Nico. Article 39. In SIMMA, Bruno (ed). *The Charter of the United Nations : A Commentary*. Second edition. Vol. 1. New York: Oxford University Press, 2002. 895 s. ISBN 978-0-19-924449-2.
5. GRAY, Christine. *International Law and the Use of Force*. Third edition. New York: Oxford University Press, 2008. 455 s. ISBN 9780199239153.
6. KOŠTOVAL, Daniel. Sankce Rady bezpečnosti OSN a donucení v mezinárodním právu. *Mezinárodní vztahy*, 1995, roč. 30, č. 1, 114 s.
7. MALENOVSKÝ, JIŘÍ. *Mezinárodní právo veřejné, jeho obecná část a poměr ke vnitrostátnímu právu, zvláště právu českému*. 4. Vydání. Brno: DOPLNĚK, 2004. 467 s. ISBN 8072391607.
8. Publikace OSN. *Fakta a čísla OSN: Základní údaje o Organizaci spojených národů*. Praha: Informační centrum OSN, 2002. 288 s. ISBN 9211008506.
9. URBANOVSKÁ, Jana. Operace OSN na udržení míru v Africe po skončení studené války – předpoklady úspěchu. *Mezinárodní vztahy*, 2008, roč. 43, č. 3, 82 s.

Sekundární zdroje

10. ADJOVI, Roland; KNUST, Nandor. Rwanda. In WOLFRUM, Rüdiger (ed). *The Max Planck Encyclopedia of Public International Law*. Vol. VIII. New York: Oxford University Press, 2012. 1138 s. ISBN 978-0-19-929168-7.
11. BUREŠ, Oldřich. Mírové operace OSN v postbipolárním světě – méně znamená více. *Mezinárodní vztahy*, 2003, roč. 38, č. 3, 105 s.
12. DARCHIASHVILI, Vakhtang. Rezoluce Rady bezpečnosti – Legalita, legitimita a interpretace. In KOTÁSEK, Josef a kol., *COFOLA 2010: the Conference Proceedings*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 1031 – 1055.
13. DE WET, Erika; WOOD, Michael. Threat to peace. In WOLFRUM, Rüdiger (ed). *The Max Planck Encyclopedia of Public International Law*. Vol. VIII. New York: Oxford University Press, 2012. 1138 s. ISBN 978-0-19-929168-7.
14. DINSTEIN, Yoram. Aggression. In WOLFRUM, Rüdiger (ed). *The Max Planck Encyclopedia of Public International Law*. Vol. I. New York: Oxford University Press, 2012. 1149 s. ISBN 978-0-19-929168-7.
15. KOVANDA, Karel. Česká republika v Radě bezpečnosti OSN. Genocida ve Rwandě, 1994. *Mezinárodní vztahy*, 2004, číslo 3, 111 s.
16. UNITED NATIONS, *Somalia – UNOSOM II, Background* [online], United Nations, 2003, [cit. 8.1.2016]. Dostupné na <<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unosom2backgr2.html>>.
17. WOLFRUM, Rüdiger. Article 1. In SIMMA, Bruno (ed). *The Charter of the United Nations : A Commentary*. Second edition. Vol. 1. New York: Oxford University Press, 2002. 895 s. ISBN 978-0-19-924449-2.
18. WOOD, Michael. Breach of peace. In WOLFRUM, Rüdiger (ed). *The Max Planck Encyclopedia of Public International Law*. Vol. III. New York: Oxford University Press, 2012. 1138 s. ISBN 978-0-19-929168-7.

Rezoluce RB OSN a Valného shromáždění

Somálsko

- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/733 (1992)
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/751 (1992)
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/794 (1992)
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/814 (1993)
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/827 (1993)
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/954 (1994)
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1356 (2001)
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1425 (2002)
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1725 (2006)
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1744 (2007)
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1816 (2008)
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1844 (2008)
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/2002 (2011)
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/2036 (2012)

Jugoslávie

- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/713 (1991)
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/724 (1991)
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/757 (1992)
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/781 (1992)
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/787 (1992)
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/820 (1993)
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/836 (1993)
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/942 (1994)
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/958 (1994)
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/967 (1994)
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1031 (1995)
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1074 (1996)

Rwanda

- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/872 (1993)
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/918 (1994)
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/929 (1994)
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/955 (1994)
- Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/997 (1995)

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1011 (1995)
Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1749 (2007)
Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1823 (2008)

Kosovo

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1160 (1998)
Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1199 (1998)
Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1244 (1999)

Ostatní

Rezoluce Valného shromáždění OSN A/Res/377 (1950)
Rezoluce Valného shromáždění OSN A/RES/3314 (1974)
Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/687 (1991)
Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/883 (1993)
Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/940 (1994)
Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1054 (1996)
Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1267 (1999)
Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1296 (2000)
Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1306 (2000)
Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1308 (2000)
Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/1377 (2001)
Rezoluce Rady bezpečnosti OSN S/RES/2177 (2014)

Právní předpisy a judikatura

Charta OSN

Statut Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu

Statut Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii

Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia

Statut Mezinárodního trestního soudu

Rozhodnutí ze dne 2.10.1995, *Prosecutor v. Duško Tadić*, IT-94-1-AR72, bod 70 [cit. 17.1.2016].
Dostupné na <<http://www.icty.org/case/tadic/4#acjug>>.

Ostatní zdroje

19. BOUTROS-GHALI, Boutros. *Letter dated 29 November 1992 from the Secretary-General addressed to the President of the Security Council* [online]. United Nations, 1992 [cit. 20.12.2015]. Dostupné na <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/24868>.
20. MERIMEE, Jean-Bernard. *Letter dated 20 June 1994 from the permanent representative of France to the United Nations addressed to the Secretary-General* [online]. United Nations, 1994 [cit. 18.12.2015]. Dostupné na <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/1994/734>.

21. POO, Karim Sham. *Letter dated 13 December 1994 from the Acting Director of the UNICEF addressed to the Chairman of SC* [online]. United Nations, 1994 [cit. 8.1.2016]. Dostupné na <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/1994/1418>.
22. Zpráva generálního tajemníka č. S/25221 [online]. United Nations, 1993 [cit. 14.10.2015]. Dostupné na <<http://www.un.org/es/comun/docs/index.asp?symbol=S/25221&referer=http://www.un.org/en/sc/meetings/searchrecords.asp&Lang=E>>.
23. Zpráva generálního tajemníka č. S/25354 [online]. United Nations, 1993 [cit. 14.10.2015]. Dostupné na <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/25354>.
24. Zpráva generálního tajemníka č. A/59/2005 [online]. United Nations, 2005 [cit. 18.1.2016]. Dostupné na <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/59/2005>.
25. Zápis z jednání Rady bezpečnosti č. S/Pv.3082 [online]. United Nations, 1992 [cit. 20.4.2015]. Dostupné na <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.3082>.
26. Zápis z jednání Rady bezpečnosti č. S/PV.3453 [online]. United Nations, 1994 [cit. 14.10.2015]. Dostupné na <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.3453>.
27. Zápis z jednání Rady bezpečnosti č. S/PV.3930 [online]. United Nations, 1998 [cit. 20.4.2015]. Dostupné na <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.3930>.
28. Zápis z jednání Rady bezpečnosti č. S/PV.3989 [online]. United Nations, 1999 [cit. 20.4.2015]. Dostupné na <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.3989>.
29. Zápis z jednání Rady bezpečnosti č. S/PV.7481 [online]. United Nations, 2015 [cit. 14.10.2015]. Dostupné na <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PV.7481>.
30. Prohlášení předsedy RB OSN č. S/PRST/2006/31 [online]. United Nations, 2006 [cit. 18.4.2015]. Dostupné na <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/PRST/2006/31>.
31. Zpráva monitorovací skupiny č. S/2013/413 [online]. United Nations, 2013 [cit. 18.10.2015]. Dostupné na <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2013/413>.
32. Prohlášení členů kontaktní skupiny č. S/1998/223 [online]. United Nations, 1998 [cit. 19.12.2015]. Dostupné na <http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/1998/223>.

Abstrakt

Tématem diplomové práce je Čl. 39 Charty OSN: Interpretace a aplikace Rady bezpečnosti po konci Studené války. Rada bezpečnosti má primární odpovědnost za udržení a obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti. V souvislosti s tím je Radě bezpečnosti svěřena pravomoc přijmout opatření dle čl. 41 nezahrnující užití ozbrojené síly a opatření dle čl. 42 Charty OSN. Tato práce se zabývá interpretací některých pojmů, zejména porušení míru, ohrožení míru a útočný čin a dále aplikací čl. 39 Charty OSN na situace v Somálsku, bývalé Jugoslávii, Rwandě a Kosovu. Cílem této práce je pak zkoumat podmínky aplikace čl. 39, jejich dodržení ve vybraných ozbrojených konfliktech a přijatá opatření Radou bezpečnosti.

Abstract

This graduation thesis topic is 'The Art. 39 of UN Charter: Interpretation and Application by UN Security Council after the Cold War. The Security Council has primary responsibility for maintenance and restoration of international peace and security. In this regard, the Security Council is empowered to take action under Art. 41 not involving the use of armed force and measures under Art. 42 of the UN Charter. This thesis deals with interpretation of certain terms, in particular, breach of the peace, threat to the peace and act of aggression and application of Art. 39 of the UN Charter on the situation in Somalia, former Yugoslavia, Rwanda and Kosovo. The aim of this work is to examine conditions of application of Art. 39, their observance in selected armed conflicts and measures taken by the Security Council.

Klíčová slova

mezinárodní mír a bezpečnost, Charta OSN, Čl. 39 Charty OSN, opatření Rady bezpečnosti, porušení míru, ohrožení míru, útočný čin, ozbrojený konflikt, Somálsko, bývalá Jugoslávie, Rwanda, Kosovo, rezoluce Rady bezpečnosti

Key words

international peace and security, the UN Charter, Art. 39 of the UN Charter, Security Council measures, breach of the peace, threat to the peace, act of aggression, armed conflict, Somalia, former Yugoslavia, Rwanda, Kosovo, UN Security Council Resolution